

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2025

Bc. Fričková Ester

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Život v dětském domově z pohledu dítěte
Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Ester Fričková**
Osobní číslo: **H23265**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Život v dětském domově z pohledu dítěte**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce je zaměřena na žáky 2. stupně základní školy umístěných v dětském domově. Cílem práce je zjistit, jak se dětem žije v dětském domově. Teoretická část se zabývá charakteristikou ústavní a ochranné výchovy, zařízením ústavní výchovy a pobytem dítěte v dětském domově. Výzkumná část je realizována na základě kvantitativního šetření za pomoci výzkumného nástroje dotazník. V praktické části je představeno, jak se dětem žije v dětském domově, co se jim líbí či jim naopak schází.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- JANSKÝ, Pavel. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Recenzované monografie., 52. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-534-9.
- KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s, 2017. ISBN 978-80-7552-821-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Učebnice pro obor sociální práce, sv. 6. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MYŠKOVÁ, Lucie. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče a standardy kvality služeb ambulantních středisek výchovné péče*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2018. ISBN 978-80-7481-222-4.
- SMITH, Mark, et al. *Residential Child Care in Practice: Making a Difference*. 1st ed., Bristol University Press, 2013. *JSTOR*. ISBN 1447309731.
- SYCHROVÁ, Adriana a HALÍŘOVÁ, Martina. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014. ISBN 978-80-7395-756-8.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Albín Škoviera, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **14. dubna 2024**
Termín odevzdání diplomové práce: **14. dubna 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 14. dubna 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Život v dětském domově z pohledu dítěte jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 13.6.2025

Bc. Fričková Ester v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Velmi bych chtěla poděkovat panu doc. PhDr. Albínu Škovierovi, PhD. za vedení mé diplomové práce, za cenné rady a vstřícný přístup. Ráda bych také poděkovala své rodině, která mi byla po celou dobu studia a při psaní diplomové práce velkou oporou. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na rozeslání dotazníků a také všem respondentům, za jejich ochotu a čas, který věnovali vyplnění dotazníku.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá pobytem dětí v dětském domově. Teoretická část se věnuje charakteristice ústavní a ochranné výchovy, přibližuje fungování školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a popisuje specifika pobytu dítěte v dětském domově. Pozornost je také věnována odchodu dětí z dětského domova a rizikům, s nimiž se po opuštění zařízení často potýkají. Praktická část je realizována na základě kvantitativního šetření za pomoci výzkumného nástroje dotazník. Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak se dětem ve věku 11-16 let žije v dětském domově.

KLÍČOVÁ SLOVA

ústavní výchova, dětský domov, dítě v ústavní péči, život v dětském domově

TITLE

Life in a children's home from the child's perspective

ANNOTATION

This diploma thesis explores the lives of children living in children's homes. The theoretical part focuses on the characteristics of institutional and protective care, describes how educational institutions providing such care operate, and outlines the specific aspects of a child's experience in a children's home. Attention is also paid to the process of leaving the institution and the risks children often face afterward. The practical part is based on quantitative research conducted using a questionnaire as the primary research tool. The main aim of the research is to determine how children aged 11 to 16 perceive life in a children's home.

KEYWORDS

institutional care, a children's home, child in institutional care, life in a children's home

OBSAH

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK	10
ÚVOD	13
TEORETICKÁ ČÁST	14
1 Ústavní a ochranná výchova	14
1.1 Ústavní výchova	14
1.2 Ochranná výchova	15
1.3 Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních 15	
2 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy	16
2.1 Diagnostický ústav	16
2.2 Výchovný ústav	17
2.3 Dětský domov se školou	17
3 Dětský domov	19
3.1 Práva a povinnosti dětí v dětském domově	20
3.1.1 Právo na dovolenku, propustku pro pobyt u rodičů	20
3.1.2 Právo na návštěvu	21
3.1.3 Právo na vycházky	21
3.1.4 Právo na mobilní telefon	22
3.1.5 Právo na kapesné	22
3.1.6 Povinnosti dětí v dětském domově	22
3.2 Opatření ve výchově	22
3.3 Denní režim v dětském domově	23
3.4 Vybavení dětského domova	24
4 Dítě v dětském domově	25
4.1 Psychický a emocionální vývoj dítěte v institucionální péči	26
4.1.1 Přirozené vs institucionální prostředí	28
4.2 Formy sociálního chování dětí	28
4.2.1 Normoaktivní typ či relativně dobře přizpůsobený	29
4.2.2 Typ hypoaktivní či útlumový	29
4.2.3 Typ sociálně hyperaktivní	29
4.2.4 Typ sociálně provokativní	29

4.2.5	Typ charakterizovaný náhradním uspokojováním potřeb	29
4.3	Kontakt s biologickou rodinou	29
4.4	Statistické údaje o dětech v dětských domovech.....	31
5	Osoby zajišťující péči dětí v dětském domově.....	33
5.1	Ředitel.....	33
5.2	Vychovatel.....	33
5.3	Asistent pedagoga	34
5.4	Sociální pracovník	35
5.5	Dobrovolník.....	35
6	Specifika výchovy v dětském domově oproti výchovy v rodině.....	36
7	Odchod dítěte z dětského domova	38
7.1	Pomoc mladým dospělým po odchodu z dětského domova.....	40
7.1.1	Oblasti podpory.....	40
7.1.2	Zaopatřovací příspěvek.....	41
7.2	Rizika spojená s odchodem z dětského domova.....	42
7.2.1	Hospodaření s penězi	42
7.2.2	Riziko v podobě biologické rodiny.....	43
7.2.3	Psychická zátěž	43
PRAKTICKÁ ČÁST		44
8	Metodologie výzkumného šetření.....	44
8.1	Cíl a výzkumné otázky výzkumného šetření	44
8.2	Formulace hypotéz.....	45
8.3	Metoda sběru dat.....	45
8.4	Výzkumný soubor.....	46
9	Vyhodnocení dat a interpretace výsledků	47
10	Statistické ověření hypotéz	70
11	Závěr výzkumného šetření.....	75
ZÁVĚR		79
POUŽITÁ LITERATURA		81
SEZNAM PŘÍLOH.....		86

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Tabulka 1: Počet dětí v dětských domovech	32
Tabulka 2: Statistika příchodů a odchodů dětí z dětského domova.....	32
Tabulka 3: Pohlaví respondentů	47
Tabulka 4: Věkové zastoupení respondentů	48
Tabulka 5: Doba pobytu v DD.....	49
Tabulka 6: Vnímání pobytu v DD	50
Tabulka 7: Oblíbené aspekty života v DD.....	51
Tabulka 8: Chybějící aspekty života v DD	52
Tabulka 9: Vztahy s vychovateli	53
Tabulka 10: Vztahy s ostatními dětmi	54
Tabulka: 11: Důvěra	55
Tabulka 12: Frekvence kontaktu s rodinou.....	56
Tabulka 13: Forma kontaktu.....	57
Tabulka 14: Spokojenost s mírou kontaktu s rodinou	58
Tabulka 15: Hodnocení denního režimu.....	59
Tabulka 16: Preferované změny v denním režimu	60
Tabulka 17: Hodnocení pravidel.....	61
Tabulka 18: Pocit omezení	62
Tabulka 19: Oblasti, ve kterých si děti přijdou omezovány	63
Tabulka 20: Hodnocení volného času.....	65
Tabulka 21: Hodnocení materiálního prostředí DD	66
Tabulka 22: Zkušenosti dětí s předsudky	67
Tabulka 23: Nejužitečnější dovednosti do života	68
Tabulka 24: Oblasti, které děti v přípravě postrádají.....	69
Tabulka 25: Empirické četnosti H1	71
Tabulka 26: Teoretické četnosti H1	71
Tabulka 27: Empirické četnosti H2	71
Tabulka 28: Teoretické četnosti H2	72
Tabulka 29: Empirické četnosti H3	73
Tabulka 30: Teoretické četnosti H3	73
Tabulka 31: Empirické četnosti H4	74
Tabulka 32: Teoretické četnosti H4.....	74

Graf 1: Pohlaví respondentů	47
Graf 2: Věkové zastoupení respondentů	48
Graf 3: Doba pobytu v DD	49
Graf 4: Vnímání pobytu v DD	50
Graf 5: Oblíbené aspekty života v DD.....	51
Graf 6: Chybějící aspekty života v DD.....	52
Graf 7: Vztahy s vychovateli	53
Graf 8: Vztahy s ostatními dětmi	54
Graf 9: Důvěra	55
Graf 10: Frekvence kontaktu s rodinou	56
Graf 11: Forma kontaktu.....	57
Graf 12: Spokojenost s mírou kontaktu s rodinou	58
Graf 13: Hodnocení denního režimu	59
Graf 14: Preferované změny v denním režimu	60
Graf 15: Hodnocení pravidel	61
Graf 16: Pocit omezení	62
Graf 17: Oblasti, ve kterých si děti přijdou omezovány	63
Graf 18: Hodnocení volného času	65
Graf 19: Hodnocení materiálního prostředí DD	66
Graf 20: Zkušenosti dětí s předsudky	67
Graf 21: Nejužitečnější dovednosti do života.....	68
Graf 22: Oblasti, které děti v přípravě postrádají	69

ÚVOD

Diplomová práce s názvem *Život v dětském domově z pohledu dítěte* se zabývá pobytem dítěte v dětském domově a tím, jak děti samotné vnímají každodenní život v dětském domově. Toto téma jsem si zvolila, jelikož považuji za velmi důležité a přínosné zjišťovat, co si o svém životě v dětském domově myslí přímo samy děti, a jejich osobní zkušenosti mohou pomoci odhalit oblasti, které vyžadují zlepšení a přispějí ke spokojenějšímu a kvalitnějšímu životu v ústavní péči.

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jak se dětem ve věku 11-16 let žije v dětském domově. Pokusím se odhalit, co se jim v dětském domově líbí, co jim naopak schází a jak vnímají denní režim a pravidla dětského domova. Zaměřím se také na jejich vztahy s vychovateli a ostatními dětmi v dětském domově a na kontakt s biologickou rodinou.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena do 7 kapitol a zabývá se charakteristikou ústavní a ochranné výchovy, zákonem o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních a popisem jednotlivých školských zařízení, přičemž největší pozornost je věnována právě dětskému domovu. Popsáno je zde, jakými právy a povinnostmi děti v dětském domově disponují a jak vypadá každodenní režim dětí. Pozornost je také věnována tomu, jaký vliv má institucionální péče na psychický a emocionální vývoj dětí a jak důležitý je pro děti kontakt s biologickou rodinou. Zaměřím se také na osoby zajišťující péči dětí v dětském domově a na specifika výchovy v dětském domově oproti výchově v rodině. Poslední kapitola teoretické části se věnuje odchodu dětí z dětského domova, neboť se jedná o zásadní životní změnu, která ovlivní budoucí život dětí. Okrajově jsou nastíněny možnosti podpory po odchodu z dětského domova a častá rizika, se kterými se mladí dospělí po odchodu ze zařízení potýkají.

V praktické části diplomové práce jsou představeny výsledky kvantitativního výzkumu, který je realizován formou dotazníkového šetření, jehož cílem je zjistit, jak se dětem žije v dětském domově. Výzkumu se zúčastnilo celkem 79 respondentů z různých dětských domovů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Ústavní a ochranná výchova

Diplomová práce se zabývá životem dětí v dětském domově, proto je nezbytné uvést, co znamená ústavní a ochranná výchova, jenž tvoří základní součást systému péče o ohrožené děti. Jedná se o základní formy péče o děti, které z určitých důvodů nemohou být vychovávány v rodině. Mezi těmito formami péče jsou značné rozdíly, které si následně představíme.

1.1 Ústavní výchova

Dle Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. je ústavní výchova krajním řešením v situaci, kdy výchova dítěte, jeho vývoj či duševní, rozumový a tělesný stav jsou vážně ohroženy, a to tak, že jsou v rozporu se zájmem dítěte, nebo jsou-li vážné důvody, kdy rodiče výchovu dítěte nemohou zajistit. Nicméně ne všichni s tímto tvrzením souhlasí, někteří odborníci tvrdí, že ústavní výchova může být lepší formou péče než náhradní rodinná péče. Argumentují tím, že ústavní výchova je oproti pěstounské péči stabilnější, poskytuje kvalitní terapeutickou a odbornou péči a že některé děti mají specifické výchovné potřeby, na které ústavní péče dokáže reagovat lépe (Connely, Milligan 2012 in Škoviera, 2024).

Hlavním účelem ústavní výchovy je poskytnout dítěti osobní péči. Ústavní výchova je nařizována na základě rozhodnutí soudu, a to v případě, kdy předešlá opatření nepřinesla zlepšení situace a není žádná jiná fyzická osoba, které by dítě mohlo být svěřeno do péče. Soud rozhoduje o tom, do jakého zařízení bude dítě umístěno, a to i s ohledem na lokalitu, kde žijí rodiče a nejbližší (§ 971, Zákon č. 89/2012 Sb.). Někdy se však stává, že dítě musí být umístěno do zařízení, které je daleko od rodiny, jelikož kapacity v zařízení jsou naplněny (Langmeier, Matějček, 2011).

Ústavní výchovu je možno nařídit maximálně na tři roky, avšak pokud důvody pro ústavní výchovu stále přetrvávají, je možno nařízení opakovaně prodloužit o další tři roky. Soud je povinen nejméně jednou za půl roku přezkoumávat, zda důvody pro uložení ústavní výchovy nadále přetrvávají či je možno dítěti zaopatřit náhradní rodinnou péči. Ukončení ústavní výchovy vždy závisí na rozhodnutí soudu, a to v případě, kdy pominou důvody, kvůli kterým byla ústavní výchova stanovena, nebo pokud může být dítěti zajištěna jiná než ústavní péče (§ 972, § 973, Zákon č. 89/2012 Sb.).

1.2 Ochranná výchova

Ochranná výchova je opatření stanoveno soudem, kdy je potřeba dítěti obstarat specifickou výchovnou péči, jelikož o mladistvého není řádně postaráno. Jeho výchova je zanedbána a nedostatky ve výchově nelze v rodině napravit. Dítě má závažné problémy s chováním a dopouští se protiprávního jednání (§ 22, Zákon č. 218/2003 Sb.).

Ochranná výchova přetrvává do doby, než se situace, kvůli které byla dítěti udělena ochranná výchova, nezlepší. Nejdéle však do osmnácti let, ve specifických případech až do devatenácti (§ 22, Zákon č. 218/2003 Sb.).

Účelem ochranné výchovy je poskytnout stabilní zázemí pro řádný vývoj a rozvoj mladistvého, potrestání mladistvého za protiprávní jednání, předcházení páchání dalších provinění a ochrana společnosti před těmito jedinci (Křístek, 2017).

1.3 Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních

Výkon ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních je v České republice upraven zákonem č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Zákon obsahuje informace o účelu a působnosti školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči. Popisuje jednotlivá zařízení ústavní a ochranné výchovy (tj. diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav), obsahuje podmínky a požadavky pro zaměstnance ve školních zařízeních, stanovuje práva a povinnosti dětí, ředitele a osob odpovědných za výchovu vůči zařízení či zahrnuje informace o úhradě péče a kapesném (Zákon č. 109/2002 Sb.).

2 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy

Zákon č. 109/2002 Sb. definuje čtyři druhy školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nimiž jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

Účelem školských zařízení je osobě, které byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova zabezpečit náhradní výchovu a péči. Zařízení je povinno dítěti obstarat ubytování, stravování, ošacení, učební pomůcky, poskytnout finance spojené s náklady na vzdělávání nebo lékařskou péči atd. (§ 2, Zákon č. 109/2002 Sb.).

Jednotlivá zařízení se od sebe však liší, a to jak zaměřením, úkoly, tak cílovými skupinami (Kalenda, Hrbáčková, Hladík, 2015).

Hlavním zřizovatelem školských zařízení v České republice je stát, jenž je zastoupen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, dále pak kraje, církve a privátní sektor (Kalenda, Hrbáčková, Hladík, 2015).

2.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je určen pro děti ve věku od tří do osmnácti let, u nichž bylo nařízeno předběžné opatření a uložena ochranná nebo ústavní výchova, a taktéž pro děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou zadržným na útěku z jiného zařízení. Děti jsou umístěny do výchovných skupin, které se skládají z 4-8 dětí a mohou být rozděleny podle věku a pohlaví (§ 5, § 6, § 10, Zákon č. 109/2002 Sb.).

Pobyt zde trvá maximálně osm týdnů. Výstupem je komplexní diagnostická zpráva, která obsahuje informace o specifických výchovných potřebách dítěte. Na základě zjištěného se rozhoduje o dalším umístění dítěte, zda se bude moci vrátit domů, nebo bude umístěno do některého zařízení ústavní péče (§ 5, Zákon č. 109/2002 Sb.).

Diagnostický ústav plní úkoly:

- *diagnostické* – provádí vyšetření fyzického, psychického a sociálního stavu dítěte
- *vzdělávací* – dítě během pobytu plní povinnou školní docházku, pokud se jedná o starší dítě, které má povinnou školní docházku již splněnou, jsou součástí diagnostického ústavu třídy zaměřené na přípravu budoucího povolání
- *terapeutické* – dítě se účastní různých terapií, které pomáhají k nápravě chování

- *výchovné a sociální*
- *organizační*
- *koordinační (§ 5, Zákon č. 109/2002 Sb.)*

2.2 Výchovný ústav

Výchovný ústav zajišťuje péči o děti starší patnácti let s nařízenou ústavní výchovou nebo ochranou výchovou, které trpí závažnými poruchami chování, jenž se projevuje např. velkou agresivitou, vzdorovitostí či pácháním trestné činnosti. Může zde být však umístěno i dítě starší dvanácti let, které trpí velmi závažnými poruchami chování, kvůli kterým ho nelze umístit do dětského domova se školou (§ 14, Zákon č. 109/2002 Sb.).

„Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti

- a) s nařízenou ústavní výchovou,*
- b) s uloženou ochrannou výchovou,*
- c) které jsou nezletilými matkami, a pro jejich děti, nebo*
- d) které vyžadují výchovně léčebnou péči, popřípadě se ve výchovném ústavu pro tyto děti zřizují oddělené výchovné skupiny.“ (§ 14, Zákon č. 109/2002 Sb.).*

Výchovné ústavy se také zřizují zvlášť pro dívky a pro chlapce. V zařízení jsou děti uspořádány do výchovných skupin, kdy skupinu tvoří pět až osm dětí. Součástí výchovného ústavu bývá praktická škola nebo odborné učiliště, které jedince připravuje na výkon budoucího povolání (Štiková, Šenková, Belicová, 2020; Šance dětem, 2024).

2.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je druh školského zařízení pro děti, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, neboť z různých důvodů nemohou žít ve své rodině. Vyskytují se u nich různé výchovné problémy a vyžadují výchovně léčebnou péči a také pro nezletilé matky s ústavní nebo ochrannou výchovou a jejich děti. Do DDŠ jsou umísťovány děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky (§ 13, Zákon č. 109/2002 Sb.).

Součástí dětského domova je škola, kde děti plní povinnou školní docházku, avšak pokud pominou okolnosti, kvůli kterým je dítě vzdělávalo ve škole, která je součástí domova, může začít navštěvovat běžnou školu mimo zařízení. Pokud má povinnou školní docházku již splněnou a jeho stav nedovoluje, aby pokračoval na střední škole mimo zařízení, nebo nezačne chodit do zaměstnání, je přemístěn do výchovného ústavu, kde je škola součástí zařízení (§ 13, Zákon č. 109/2002 Sb.).

Základní organizační jednotkou v dětském domově se školou jsou rodinné skupiny, kdy v každé skupině je pět až osm dětí. Děti do skupin nejsou rozdělovány podle věku nebo pohlaví, ale s ohledem na jejich potřeby (Národní pedagogický institut České republiky).

3 Dětský domov

Dětský domov je zařízením, které se stará o děti s nařízenou ústavní výchovou. Dítě je do dětského domova umístěno na základě rozhodnutí soudu, kdy původní rodina nezajišťovala řádnou výchovu a péči dítěte nebo rodiče z určitých důvodů nemohou výchovu zajistit a předchozí opatření nevedla ke zlepšení.

Dětský domov poskytuje výchovu a péči dětem ve věku od tří do osmnácti let (v případě studia max. do 26 let). Posláním dětského domova je poskytnout dětem podmínky pro jejich všestranný rozvoj a připravit je na samostatný život ve společnosti. Dětský domov přispívá ke vzdělávací činnosti, dbá na hodnotný odpočinek a zábavu dětí či posiluje jejich socializaci (§ 13, Zákon č. 109/2002 Sb.; Hrdličková, Pávková, 1986).

Výchova dětí musí respektovat individuální vlastnosti a potřeby dětí a klást důraz na pedagogické, psychologické, právní, bezpečnostní a hygienické požadavky. Během pobytu v dětském domově je dítě vedeno k samostatnosti a přípravě na budoucí život (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Děti jsou bez ohledu na věk a pohlaví rozděleny do rodinných skupin po šesti až osmi dětech a o každou skupinu se stará jeden či více vychovatelů. Co se týče sourozenců v dětském domově, tak ty jsou vždy umístovány do rodinné skupiny společně. Oddělovány jsou pouze ve výjimečných případech, a to především kvůli různým výchovným důvodům. Uspořádání dětí do rodinných skupin má dítěti umožnit žít v prostředí podobnému životu v běžné rodině. Děti z dětského domova jsou vzdělávány v běžných školách mimo zařízení, kdy jim domov musí zajistit finance související s náklady na vzdělání, tj. např. úhrada školních potřeb či autobus do školy (§2, § 12, Zákon č. 109/2002 Sb.; NPI ČR).

Každý dětský domov má svůj vnitřní řád, který stanovuje pravidla a zásady pro fungování zařízení. Obsahuje např. denní a týdenní programy, pravidla pro hodnocení a odměňování dětí či pravidla pro organizaci návštěv. Vymezuje také práva a povinnosti dětí a pracovníků domova, stanovuje opatření týkající se zdravotní péče (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Krom vnitřního řádu každé zařízení zpracovává roční plán výchovně vzdělávací činnosti, který nastiňuje směřování a cíle výchovně vzdělávací činnosti a je podkladem pro vytváření týdenních plánů práce pro jednotlivé skupiny. Roční plán také obsahuje informace o zařízení a dětech zde umístěných či formy a metody práce s dětmi. Týdenní plán zpracovávají vychovatelé pro svou skupinu separátně, a to s ohledem na situaci ve skupině a dodržování

ročního plánu. Do sestavování plánu mohou být zapojeny i děti a tento plán by měl být vždy vystaven na nástěnce rodinné skupinky (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Pro každé dítě je sestaven individuální program rozvoje osobnosti dítěte, jenž vypracovává vychovatel dané skupiny s cílem podpořit komplexní vývoj a rozvoj osobnosti. Tento plán „obsahuje reflexi současného stavu, diagnostické poznatky, cíl péče, jednotlivé postupy v různých oblastech života dítěte“ (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 116) a je minimálně dvakrát do roka vyhodnocován, aby se zjistilo, jaký pokrok dítě udělalo a na čem se musí dále pracovat.

3.1 Práva a povinnosti dětí v dětském domově

Ředitel dětského domova je povinen dítě seznámit s jeho právy a povinnostmi, jež jsou definovány ve vnitřních řádě a zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Na to, zda vychovatel či ředitel neomezuje práva dítěte, dohlíží pracovníci z orgánu sociálně právní ochrany dětí, kdy každému dítěti je přiřazen sociální pracovník, který je povinen alespoň jednou za tři měsíce dítě v domově navštívit. Pokud dítě potřebuje s pracovníkem něco řešit dříve, může o schůzku požádat i samo. V případě, kdy se zjistí, že práva dítěte nejsou dodržována, je pracovník povinen tuto skutečnost nahlásit zřizovateli zařízení a soudu (Dušková, Hofschneiderová, Holoubková, 2016).

Zde zmíním jen pár vybraných práv a povinností, kterými děti v dětském domově disponují.

3.1.1 Právo na dovolenku, propustku pro pobyt u rodičů

Dítě má právo na udržování kontaktu se svou biologickou rodinou a zažádání o tzv. dovolenku, kdy je dítěti umožněno jet na víkend nebo na prázdniny za rodinou. Délka takového pobytu může činit maximálně 14 dní při jedné návštěvě, avšak na základě písemného souhlasu orgánu sociálně právní ochrany dětí může být tato lhůta prodloužena (Kovařík a kol., 2004). Zda může být dítěti dovolenka udělena, prověřuje na základě žádosti ředitele dětského domova orgán sociálně právní ochrany dětí, který vyhodnocuje, zda je takovýto pobyt pro dítě vhodný a bezpečný. Pokud žádost zamítne, musí vydat tzv. správní rozhodnutí, v kterém uvede důvody, které vedly k tomuto stanovisku. Jestliže dítě s rozhodnutím nesouhlasí, může podat odvolání ke krajskému úřadu, který žádost znovu přezkoumá (§ 20, Zákon č. 109/2002 Sb.; Dušková, Hofschneiderová, Holoubková, 2016).

3.1.2 Právo na návštěvu

Rodiče a příbuzní mají právo dítě v domově kdykoli navštívit. Často se ale stává, že ve vnitřním řádě domova jsou stanoveny návštěvní dny nebo je uvedeno, že návštěva nemůže proběhnout bez předchozího ohlášení. Nicméně tyto oba výroky jsou v rozporu se zákonem. Nepřijde mi však vhodné, aby rodiče mohli do dětského domova přijít kdykoli a bez ohlášení, jelikož nečekaná návštěva může mít negativní dopad jak na děti, tak personál i celkový chod zařízení. Nečekaná návštěva může narušit program dětí, dítě na kontakt s rodiči nemusí být psychicky připraveno, dále by mohlo dojít k narušení bezpečného a stabilního prostředí či soukromí.

Dětský domov by měl rodinné návštěvy podporovat a vycházet jim vstříc, jelikož kontakt s rodinou je pro dítě důležitý. Návštěva rodičů nebo příbuzných může být zakázána nebo přerušena jen v případě nevhodného chování rodičů či příbuzných, např. pokud by přišli pod vlivem návykových látek, chovali se agresivně či negativně působili na výchovu dítěte. Nicméně zákaz se může týkat pouze konkrétní návštěvy, jelikož úplný zákaz může být udělen pouze rozhodnutím soudu (Dušková, Hofschneiderová, Holoubková, 2016).

Dítě do dětského domova mohou přijít navštívit i přátelé, avšak tyto návštěvy se řídí trochu jinými pravidly, než je tomu u návštěv rodiny. Jestliže se dítě dopustí závažného porušení pravidel, může ředitel tyto návštěvy omezit, a to až na dobu tří měsíců (§ 20, Zákon č. 109/2002 Sb.; Dušková, Hofschneiderová, Holoubková, 2016).

Pro návštěvy, které se konají přímo v dětském domově, musí být zřízena návštěvní místnost, kde bude mít dítě s návštěvou dostatek soukromí a nebudou rušeny jinými dětmi či personálem. Rodině a blízkým osobám by však mělo být umožněno podívat se, jak vypadá pokoj dítěte a seznámit se s prostředím, kde dítě žije. Pokud by ale návštěva mohla rušit spolubydlící nebo narušit chod rodinné skupiny, musí se návštěva celou dobu odehrávat pouze v návštěvní místnosti (Veřejný ochránce práv, 2013).

3.1.3 Právo na vycházky

Dítě od sedmi let má právo na samostatnou vycházku, nicméně nikdy nesmí odejít bez toho, aby to ohlásilo svému vychovateli. Vycházka může být dítěti zakázána opět pouze v případě, kdy porušil stanovená pravidla (§ 20, Zákon č. 109/2002 Sb.; Dušková, Hofschneiderová, Holoubková, 2016).

3.1.4 Právo na mobilní telefon

Dítě má právo používat mobilní telefon, ale může mu být zakázáno používat ho např. v době, kdy se má věnovat přípravě do školy, při společných aktivitách nebo po večeři (Dušková, Hofschneiderová, Holoubková, 2016).

3.1.5 Právo na kapesné

Dítě a nezaopatřená osoba, které je poskytováno plné přímé zaopatření, má právo na kapesné. Kapesné by mělo být vypláceno jednou za měsíc a jeho výše se odvíjí od věku dítěte, jenž je stanovena nařízením vlády. Vychovatel by neměl dohlížet na to, za co dítě peníze utrací, ale měl by ho učit dobře s penězi hospodařit. Někdy se stává, že vychovatel dítěti dává kapesné např. každý týden po menších částkách, aby dítě celou sumu hned neutratilo, avšak tento přístup ombudsman hodnotí jako neideální, jelikož dítě má nad sebou neustálou kontrolu a nenaučí se s penězi hospodařit samo (Veřejný ochránce práv, 2022).

3.1.6 Povinnosti dětí v dětském domově

Dítě je povinno dodržovat pravidla stanovená ve vnitřním řádku domova, poslouchat a plnit pokyny zaměstnanců, dodržovat pořádek, neničit věci, odevzdat předměty, které nejsou v zařízení povoleny, nebo pokud se pracovník domnívá, že dítě je pod vlivem omamných látek, je dítě povinno podrobit se testu na přítomnost těchto látek (§ 20, Zákon č. 109/2002 Sb.). Jak uvedl vedoucí práce během konzultace (Škoviera, 2024), dítě má také povinnost respektovat denní režim zařízení, účastnit se společných aktivit skupiny, připravovat se na vyučování, podílet se na úklidu a na přípravě stravy, udržovat osobní hygienu, respektovat ostatní děti a pomáhat mladším.

3.2 Opatření ve výchově

Pokud dítě nedodrží stanovená pravidla a povinnosti, může mu být uděleno výchovné opatření, které spočívá např. v zákazu návštěv přátel, snížení kapesného, zákazu vycházek nebo účasti na kulturních, sportovních či jiných akcích. Tyto opatření lze uložit až na dobu tří měsíců (§ 21, Zákon č. 109/2002 Sb.).

V případě, kdy dítě řádně plní povinnosti nebo udělá nějaký dobrý čin, může mu být předchozí opatření prominuto nebo mu může být udělena odměna ve formě zvýšení kapesného, mimořádné návštěvy nebo se může zúčastnit nějaké mimořádné aktivity (§ 21, Zákon č. 109/2002 Sb.).

3.3 Denní režim v dětském domově

Děti potřebují strukturovaný režim dne, který jim zajistí předvídatelné a stabilní prostředí. Organizace dne vychází z vnitřního řádu zařízení a liší se v pracovních dnech, o víkendech nebo prázdninách. Režim dne může být v každém dětském domově malinko odlišný a je sestavován pro každou rodinnou skupinu individuálně s ohledem na věk a potřeby dětí (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Většinou denní režim ve všední den vypadá následovně: den začíná ranním budíčkem, osobní hygienou a ranním úklidem. Poté jdou děti na snídání, sbalí si svačinu a jdou do školy. Po příchodu ze školy mají po určitou dobu osobní volno. Po osobním volnu následuje příprava do školy a odpolední činnost dle stanoveného plánu rodinných skupin, což zahrnuje např. společenské hry, sportovní aktivity, vycházky, zájmové kroužky apod. Následuje večeře a večerní program, který zahrnuje úklid, večerní hygienu. Po splnění večerních činností má dítě do večerky osobní volno, při kterém může např. s ostatními koukat na film v televizi. Večerka se odvíjí od věku dětí, a to mezi 20. a 22. hodinou (Štiková, Šenková, Belicová, 2020; Dětský domov Pardubice, 2017).

O víkendu den opět začíná budíčkem, ranní hygienou a snídání. Následuje dopolední program, který je zaměřen na sportovní, pracovní a výtvarnou činnost. Po obědě mají děti polední klid, kdy se mohou věnovat nějakým klidnějším aktivitám, jako je např. čtení knih, sledování filmu či poslech hudby. Po volnu pokračují sportovní a zájmové aktivity a po večeři je opět čas na osobní hygienu, úklid a přípravu věcí na další den (Dětský domov Pardubice, 2017).

O prázdninách je denní režim volnějším, organizují se různé celodenní nebo půldenní výlety a děti se účastní různých kulturních a sportovních akcí (Dětský domov Pardubice, 2017).

Výchovně vzdělávací činnosti jsou svým obsahem podobné výchově v rodině. Dítě je aktivním členem rodinné skupiny a podílí se na chodu domácnosti. Během pobytu v dětském domově by se mělo naučit vařit, nakupovat, uklízet, hospodařit s penězi či pečovat o mladší děti. Děti se mohou přímo v domově nebo i mimo dětský domov zúčastnit různých zájmových kroužků, a rozšířit si tak své zájmy, vědomosti a dovednosti (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Pro děti a mladistvé jsou velmi důležité rituály, tedy, aby se denní aktivity pravidelně a ve stejný čas opakovali. Jasně daná struktura dne pro dítě znamená oporu a pocit bezpečí, ví, co ho daný den čeká a na co se může těšit. Sktruktura dne se však musí časem měnit a

přizpůsobovat novým okolnostem, aby dítě zcela neomezovala. Dítě by mělo mít každý den, a pokud možno ve stejný čas, vyhrazen volný čas jen pro sebe. Není dobré, když je jeho den příliš přeorganizovaný a málo přizpůsobený jeho osobním potřebám (Kaufmann-Huber, Gertrud, 1998).

3.4 Vybavení dětského domova

V České republice máme domovy rodinného typu, což znamená, že děti žijí v rodinných skupinkách a každá skupina má svoji bytovou jednotku, která je součástí dětského domova, nebo se může nacházet i mimo areál. Každá bytová jednotka se většinou skládá ze tří dětských pokojů, kde na jednom pokoji jsou společně ubytovány dvě až tři děti, v některých případech má dítě dokonce pokoj jen pro sebe. Společně sdílí obývací pokoj, kuchyň a sociální zařízení. Součástí dětského domova bývá společenská místnost, zahrada a venkovní hřiště (Chovancová, Ročková, 2013).

Dětské domovy jsou po materiální stránce dobře vybaveny a podle potřeby je dětem nakupováno nové oblečení, hračky či jiné vybavení (Chovancová, Ročková, 2013).

4 Dítě v dětském domově

Děti žijící v náhradním výchovném zařízení považujeme za děti zvláště zranitelné, kterým je potřeba věnovat mimořádnou pozornost, a to jak z hlediska jejich právního postavení během procesu, kdy jsou odebírány z rodiny, tak i během života v ústavním zařízení. Děti nesou následky spojené s nevhodným zacházením v původním rodinném prostředí a zároveň pobyt v náhradním výchovném prostředí pro ně může být dalším rizikovým vývojovým faktorem (Pemová, Ptáček, 2022).

Nejčastějším důvodem umístění dětí do dětského domova je zanedbaná péče o dítě, sociální a finanční situace rodiny, alkoholismus, týrání dětí či výkon trestu odnětí svobody rodičů (Ptáček, Kuželová, Čeledová, 2011).

Ve většině případů do dětských domovů přicházejí děti z dysfunkčních rodin, kde nedocházelo k uspokojování základních potřeb dětí, což má za následek, že jejich psychický a emocionální vývoj je vážně narušen a může se u nich vyskytovat psychická deprivace, subdeprivace a syndrom CAN (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Aby se dítě správně vyvíjelo, je nezbytné, aby byly uspokojovány jeho potřeby, jakož je stabilní a bezpečné prostředí, pocit sounáležitosti a lásky či životní jistoty (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Děti umisťované do dětských domovů bývají emocionálně a sociálně narušené a během života prožily nějaké trauma, a to jak v nepříznivém domácím prostředí, tak i při příchodu do prostředí náhradního. Pokud dítě nemá zpracovaná traumata z minulosti, není možné, aby se jeho osobnost vyvíjela pozitivním směrem (Škoviera, 2007).

Škoviera (2007) uvádí, že výzkumy dokazují, že děti v ústavní péči mají handicap už i na biologické úrovni, které souvisí s genetickým základem, s nežádoucím chováním matky během těhotenství (např. situace, kdy matka užívala drogy, pila alkohol, kouřila či měla špatný jídelníček) nebo prostředím, v kterém dítě vyrůstá. V dětských domovech najdeme také větší podíl dětí s postižením než kdekoli v běžné populaci.

Dítě do dětského domova přijímá ředitel zařízení, který s vedoucím vychovatelem určí, do jaké rodinné skupiny bude dítě přiděleno. Dítě je podrobeno vstupní lékařské prohlídce a vstupnímu rozhovoru, kdy je seznámeno s chodem zařízení a jeho právy a povinnostmi. Vychovatel přiřadí dítěti volný pokoj a zajistí další potřebné věci. Dítě si do zařízení může přinést své osobní věci, jako je např. oblečení, telefon, fotografie, ... (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Proces adaptace na život v dětském domově je u každého individuální a trvá odlišnou dobu. Zde hrají roli faktory, jako je věk dítěte, osobnostní vlastnosti či zda je dítě v zařízení samo nebo má zde sourozence a další. Cílem je, aby se dítě ztotožnilo s novým prostředím, novými podmínkami, našlo své místo ve skupině a začlenilo se do rodinné skupiny (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Do dětského domova často přicházejí děti ze sociálně slabších rodin a při pobytu se setkávají s nadstandartními materiálními podmínkami, což narušuje žebříček jejich hodnot, přetváří jejich pohled na svět a upevňuje přesvědčení celoživotní podpory ze strany státu. Po odchodu z domova mohou být frustrováni, že si takové podmínky nedokážou zabezpečit sami (Škoviera, 2007).

4.1 Psychický a emocionální vývoj dítěte v institucionální péči

Vstup dítěte do dětského domova je proces, který může vážně ovlivnit psychický a emocionální vývoj dítěte. Dětem vyrůstající v ústavní péči se nedostává dostatek pečujícího a stimulujícího prostředí, které je potřebné pro normální růst a zdravý psychický, mentální a sociální vývoj dětí. Všechny děti vychovávané v institucionální péči zažívají odloučení nebo ztrátu svých rodičů či jiných pečovatelů. Děti jsou kvůli omezenému množství kontaktů se svými pečovateli ochuzeny o možnost navázání stabilních a trvalých vztahů (Van IJzendoorn, 2011).

Dlouhodobé odloučení dítěte od klíčové pečující osoby má za následek narušení vývoje jeho osobnosti. Čím mladší dítě je umístěno do náhradní péče, tím intenzivněji je negativně ovlivněn vývoj jeho osobnosti, jelikož jeho psychické potřeby nebyly uspokojovány již v brzkém věku, kdy je pro dítě velmi důležitá citová vazba s pečující osobou (Langmeier, Matejček, 1968 in Běhounková, 2012).

Dlouhodobá absence pečující osoby má vliv na chování a prožívání dítěte. Dítě je emočně ploché, má nedostatek volných vlastností a mohou se u něho vyskytnout poruchy chování. U dětí, které neznají jinou, než institucionální výchovu dosahuje citová plochost markantních rozměrů a je pro ně typický egoismus, nedostatek empatie a oslabená struktura ega (Běhounková, 2012).

Pobyt malého dítěte v ústavech je mnohem náročnější a nebezpečnější než situace dětí školního věku, avšak i tak institucionální péče negativně ovlivňuje jejich vývoj. Děti vyrůstající v institucionální péči trpí opožděním růstu a opožděním kognitivního a motorického vývoje (Běhounková, 2012). Ptáček, Kuželová, Čeledová (2011) ve své studii uvádějí, že děti

z dětských domovů v porovnání s dětmi žijícími ve vlastních a pěstounských rodinách jsou intelektově nejslabší, vykazují nejslabší výsledky v oblasti expresivní řeči, špatně rozeznávají emoce, často trpí pocitem osamění a neumí prožívat radost. Také více vykazují projevy vývojové psychopatologie, zejména poruchy chování, poruchy opozičního vzdorů, hyperaktivity a impulzivity. U těchto dětí je zvýšená pravděpodobnost fyzického, emočního a sexuálního zneužívání či zanedbávání. „*Děti vychovávané v ústavní péči často dosahují nízké úrovně školního vzdělání, mají sníženou schopnost sociální integrace, mají potíže v navazování vztahů a jsou výrazně více ohroženy sociálně-patologickými vlivy než děti vychovávané v kvalitní rodině.*“ (Gottwaldová a kol., 2006, s. 2).

Dětem žijícím mimo svou rodinu chybí stabilita, což má za následek pocity nejistoty, úzkosti a napětí. Úlohou dětského domova je dítěti poskytnout stabilní prostředí a najít pro dítě osobu, s kterou může navázat pevný vztah a podpořit dítě se zpracováním jeho situace, avšak ne vždy se v prostředí dětského domova podaří takový vztah navázat. Navázání takového vztahu může komplikovat to, že se v dětském domově vychovatelé střídají a průběžně odcházejí a přicházejí vychovatelé noví (Nadace Terezy Maxové dětem, 2006).

Děti dlouhodobě žijící v dětském domově trpí duševním strádáním, které se u některých projevuje tím, že jsou apatické a pasivní. Živější děti si naopak vynucují pozornost, provokují či jsou zlé na ostatní děti. Ostatní děti nedostatek citových podmětů vyhledávají u ostatních lidí, s kterými přijdou do kontaktu. Jsou přítulné, chtějí se mazlit a každého hned objímají (Matějček, 2017).

U dětí a mladistvých dlouhodobě umístěných v dětském domově vzniká tzv. institucionální deprivace, kdy „*kromě citového strádání dochází k posilování nežádoucí vazby na institucionální prostředí a k oslabování schopnosti obstát v samostatném životě mimo zařízení*“ (Běhounková, 2012, s. 52). Dítě se adaptuje na umělé ústavní podmínky, což ztěžuje schopnost adaptace na samostatný život mimo život v dětském domově. Také to, že se dítě neustále nachází ve stereotypním prostředí, z kterého se nedá uniknout, vede k tomu, že u dítěte dochází k zvýšení psychické vulnerability a impulzivnímu chování (Helus, 2004 in Běhounková, 2012).

V dětských domovech pracují převážně ženy, což má za následek, že dětem chybí mužský vzor. Absencí mužského vzoru jsou ohroženi především chlapci, kterým chybí nejen modely mužského chování, ale také chování a vztahování se k ženám, což může mít za následek různé typy problémového chování. U mužů, kteří vyrůstali v dětském domově, se většinou

setkáváme s tím, že jsou společensky i reprodukčně neúspěšní, mají problémy s láskou a sexuálními vztahy. Nedokážou navázat trvalý vztah a postrádají dominantní a ochranný postoj vůči ženám. U žen, které vyrůstaly v dětském domově, bylo zjištěno, že absence mužské role má za následek vyšší riziko brzké sexuální aktivity a těhotenství (Novotný, 2015).

Institucionální výchova sice představuje mnoho rizik a potenciaálních negativních důsledků, avšak důležité je si uvědomit, že v případě dětí z dětských domovů je velkým, někdy dokonce i větším rizikem původní rodina. Problematické fungování rodiny má na vývoj dítěte většinou dlouhodobý a velmi závažný dopad. Některé děti jsou rády, že žijí v dětském domově, a do původní rodiny se vrátit ani nechtějí (Novotný, 2015).

4.1.1 Přirozené vs institucionální prostředí

Vývoj dítěte je ovlivňován sociálním prostředím, v kterém dítě vyrůstá. V případě prostředí se jedná o vnější činitele vývoje osobnosti v procesu socializace. Cílem socializace je zvnitřnění vhodných návyků a způsobů chování v určitých situacích. Socializaci dělíme na primární a sekundární, kdy u primární socializace hraje hlavní roli rodina a u sekundární vrstevníci. „*V případě ústavní péče nahrazuje primární socializační skupinu (rodinu) instituce se svým formalizovaným způsobem fungování.*“ (Kalenda, Hrbáčková, Hladík, 2015, s. 53-54). V ústavní péči hraje vrstevnická skupina velkou roli už ve fázi primární socializace.

Mezi přirozeným a institucionálním prostředím je řada rozdílů, které ovlivňují vývoj dítěte. „*U institucionalizovaného dítěte jsou jeho představy o fungování sociálního světa formovány skrze jeho sociální status a sociální role, které zastává ve skupině vrstevníků žijících v pobytovém zařízení.*“ (Kalenda, Hrbáčková, Hladík, 2015, s. 53). Přirozené sociální prostředí je tvořeno blízkými lidmi, jedná se o prostředí, kde se dítě cítí dobře, má svůj domov, soukromí, bezpečí, ví, že se má na koho obrátit s žádostí o pomoc. Život v ústavním prostředí není srovnatelný s životem v přirozeném prostředí, jelikož funguje jinak než rodina (Kalenda, Hrbáčková, Hladík, 2015). Institucionální forma výchovy ovlivňuje vývoj dítěte, ale nedokáže zajistit jeho plnohodnotný vývoj (Ptáček, Kuželová, Čeledová, 2011).

4.2 Formy sociálního chování dětí

Na základě četných výzkumů pozorujících děti vyrůstající v institucionální péči byly vymezeny bazální formy sociálního chování dětí dlouhodobě žijících v institucionální péči (Běhouňková, 2012).

4.2.1 Normoaktivní typ či relativně dobře přizpůsobený

Tyto děti se na pobyt v zařízení dobře adaptují a ve skupině si nachází své místo. Mezi vychovateli jsou oblíbeni a v dospělých pobízejí citově kladnou odezvu. V prostředí dětského domova jsou vyrovnané, avšak jejich vyrovnanost je velmi vratká a v běžném životě se může snadno zhroutit. Tento typ dětí je v dětském domově zastoupen nejvíce a činí více jak polovinu dětí (Matějček, Bubleová, Kovařík, 1997).

4.2.2 Typ hypoaktivní či útlumový

Tento typ dětí se charakterizuje pasivitou až apatií v sociálních kontaktech, nezájmem, poklesem výkonu a učení i v netěžkých úkolech. Většinou jde o děti s lehkým stupněm mentální retardace (Matějček, Bubleová, Kovařík, 1997).

4.2.3 Typ sociálně hyperaktivní

Vyznačuje se tím, že se dítě snaží dosáhnout velkého přísunu sociálních podmětů. Děti se snaží upoutat pozornost každého, s kým přijdou do styku. Způsoby jejich komunikace a sociální chování jsou na nízké úrovni, jelikož mají málo příležitostí ke hře a učení (Matějček, Bubleová, Kovařík, 1997).

4.2.4 Typ sociálně provokativní

Snaha navázat sociální kontakt dítě projevuje násilným a provokujícím způsobem vůči vychovateli. Pokud se ocitnou s vychovatelem však sami, jsou velmi přítulné a hodné. K dětem, u kterých vidí konkurenci v citové blízkosti s vychovatelem, se chovají agresivně. Navázání kontaktu s nimi bývá dosti náročné (Matějček, Bubleová, Kovařík, 1997).

4.2.5 Typ charakterizovaný náhradním uspokojováním potřeb

Tento typ dětí si nedostatek citových a sociálních podmětů kompenzují získáním podmětů z jiných oblastí. Typické pro ně je přejídání, šikanování, trápení zvířat či narcistické tendence. S těmito dětmi se v dětském domově setkáme zřídka (Matějček, Bubleová, Kovařík, 1997).

4.3 Kontakt s biologickou rodinou

Dítě má právo na kontakt s biologickou rodinou a dětský domov by měl tento kontakt podporovat a posilovat. Hlavní formou podpory rodinných vztahů jsou návštěvy rodiny, kdy rodiče mohou dítě navštívit v domově nebo dítě může nějaký čas setrvat v domě rodičů či se mohou společně zúčastnit nějakého výletu či jiných aktivit. Vztah s rodinou lze udržovat i skrze písemný a telefonický kontakt (Nadace Terezy Maxové dětem, 2006).

Kontakt s rodinou je pro dítě velmi důležitý, avšak může ho ovlivňovat jak pozitivně, tak negativně. Kontakt s rodinou dítěti umožní lépe pochopit rodinnou situaci a historii rodiny. Pro dítě je důležité vědět, odkud pochází, kam patří a že ho má někdo rád. Pokud bylo dítě do dětského domova umístěno v důsledku ohrožení svými rodiči, může být pro dítě kontakt traumatizující. Proto je nezbytné, aby kontakt s rodinou byl dobře nastaven, zohledňoval potřeby dětí a nezpůsoboval dítěti další traumata (Nadace Terezy Maxové dětem, 2006).

Nastavení kontaktu dítěte s rodinou je vyhotoveno v Plánu rozvoje ochrany dítěte, což je dokument, který slouží k zajištění ochrany práv a zájmů dítěte, které vyrůstá mimo vlastní rodinu. Tento plán vychází z Individuálního plánu ochrany dětí, který by mělo každé dítě, které přijde do dětského domova, mít zpracováno a klíčový pracovník dítěte by ho měl mít k dispozici a řídit se jím (Nadace Terezy Maxové dětem, 2006).

Při nastavování kontaktu je důležité zvážit, jak může být kontakt pro dítě přínosný, nezbytné je zhodnotit zájem dítěte a to, jaký vztah dítě s rodinou mělo v minulosti a má v současnosti. Dětský domov musí v této oblasti spolupracovat s pracovníky OSPOD, jelikož oni jsou ti, kteří jsou zodpovědní za zpracování Individuálního plánu ochrany dítěte. Nicméně vychovatelé jsou ti, kteří s dětmi tráví nejvíce času, tudíž nejlépe ví, co dítě potřebuje a jak reaguje na kontakt s rodinou. Je nezbytné, aby vychovatelé své poznatky předávali dále pracovníkům OSPOD, a pokud by dle nich byl kontakt špatně nastaven, došlo k jeho úpravě. Kontakt podléhá přesným pravidlům, jenž zajistí bezpečné prostředí pro všechny zúčastněné. V každé situaci je potřeba stanovit, kde se kontakt bude konat, jak často a jak dlouho dobu. Toto se domlouvá vždy společně s rodiči dítěte, a pokud je dítě starší šesti let, má právo se k těmto záležitostem vyjádřit také a zohledňuje se i jeho názor (Nadace Terezy Maxové dětem, 2006).

Pokud rodiče i dítě mají zájem o kontakt, ale jsou nějaké obavy, že by to pro dítě nemuselo být bezpečné, např. kvůli mentálním problémům rodičů nebo obavě, že by se dítě do domova zpět nevrátilo, je možnost asistovaného kontaktu, kdy se kontakt provádí za přítomnosti třetí osoby (Nadace Terezy Maxové dětem, 2006).

Reakce dítěte na kontakt s rodinou jsou odlišné a závisí na vztahu, které dítě s rodinou má. Některé děti při kontaktu s rodinou pociťují radost, jiní smutek, vztek, či strach. Při loučení se u některých objevuje úleva, u jiných smutek, úzkost (Nadace Terezy Maxové dětem, 2006).

Často se stává, že rodiče dětem slíbí, že za nimi přijedou na návštěvu nebo si je vezmou domů, ale tak se nestane. Rodiče si často rychle zvyknou, že je o děti v domově postaráno a

nemusejí se o ně starat. Pouze občas projeví zájem skrz hovor či osobní návštěvu (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Osobní kontakt mezi dítětem a rodinou může ztěžovat situace, kdy je dítě umístěno do zařízení, které se nachází daleko od bydliště rodičů. Rodinám s nízkou ekonomickou úrovní může v pravidelném osobním kontaktu bránit právě nedostatek finančních prostředků. Dítě má však ze zákona právo, aby mu dětský domov hradil náklady na dopravu k osobám zodpovědných za výchovu. Problémem může ale být i časová náročnost, kdy by jedinec na cestě musel trávit několik hodin (§ 2, Zákon č. 109/2002 Sb.; Bittner a kol., 2007).

Přestože je dítě umístěno do dětského domova a rodiče jsou omezeni ve svých právech a povinnostech, jsou nadále zákonnými zástupci nezletilého dítěte a mají k dítěti vyživovací povinnost, jestliže nebylo soudem rozhodnuto jinak. Pokud mají pravidelný příjem, jsou povinni přispívat na úhradu péče, jejíž výše se odvíjí dle věku dítěte, a to v rozmezí 1 113 Kč – 1 742 Kč měsíčně (Kovařík a kol., 2004; Dětský domov Kralupy).

Většina dětí si své rodiče idealizuje a odmítají si připustit, že o ně rodiče nemají zájem. Touží po tom, aby se mohly vrátit zpět domů (Chovanková, Ročková, 2013).

Dětský domov by měl spolupracovat s rodinou dítěte, podporovat vztah mezi dítětem a rodiči a podporovat návrat dítěte do původní rodiny (NPI ČR).

4.4 Statistické údaje o dětech v dětských domovech

V současné době máme v České republice 137 dětských domovů, v nichž žije 4 298 dětí a mladistvých. Z toho 48 % tvoří dívky a 52 % jsou chlapci. Nejvyšší zastoupení mají děti plnicí povinnou školní docházkou, těch je v zařízení umístěno 2 928. Další početnou skupinou jsou mladiství, kteří mají povinnou školní docházkou splněnou a nyní pokračují se studiem na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole či mají dostudováno. Tuto skupinu činí 1 005 mladistvých. Menší skupinou, s počtem 365 dětí, jsou děti před zahájením povinné školní docházky (MŠMT).

Zde je tabulka, v níž je znázorněno, kolik dětí a mladistvých žilo v dětském domově v posledních deseti letech. Na základě uvedených dat lze konstatovat, že nedošlo k razantnímu úbytku či nárůstu počtu dětí žijících v dětském domově.

Tabulka 1: Počet dětí v dětských domovech

školní rok	počet dětí a mladistvých v dětských domovech
2023/2024	4 298
2022/2023	4 261
2021/2022	4 247
2020/2021	4 303
2019/2020	4 345
2018/2019	4 248
2017/2018	4 262
2016/2017	4 270
2015/2016	4 260
2014/2015	4 314

Zdroj: MŠMT

Následující tabulka uvádí, kolik dětí a mladistvých v posledních letech bylo umístěno do dětského domova a kolik jich dětský domov opustilo.

Tabulka 2: Statistika příchodů a odchodů dětí z dětského domova

školní rok	příchody dětí a mladistvých	odchody dětí a mladistvých
2023/2024	833	810
2022/2023	1004	939
2021/2022	811	902
2020/2021	968	927
2019/2020	1 019	994
2018/2019	1 101	1 062
2017/2018	1 142	1 113
2016/2017	1 166	1 134
2015/2016	1 057	1 089
2014/2015	1 007	909

Zdroj: MŠMT

5 Osoby zajišťující péči dětí v dětském domově

V dětském domově se setkáme s širokým spektrem pracovníků, kteří s dětmi aktivně pracují nebo se podílejí na provozu zařízení. Tyto zaměstnance dělíme do dvou skupin, a to na pedagogické pracovníky, jež zodpovídají za výchovnou a vzdělávací činnost, musí splňovat předpoklady pro výkon činnosti dle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících ve znění pozdějších předpisů, a nepedagogičtí pracovníci, kam spadají všichni zaměstnanci, kteří vykonávají jinou než pedagogickou činnost. Jedná se např. o sociální pracovníce, zdravotní pracovníky, účetní, údržbáře či uklízečky (Štiková, Šenková, Belicová, 2020). S ohledem na potřeby dětí umístěných v dětském domově by měli být součástí týmu i etopedi a psychologové (Pemová, Ptáček, 2022).

Péči o děti v dětském domově zajišťují především ženy, což může mít za následek, že dětem vyrůstajícím v zařízení chybí mužský vzor. Ve školním roce 2023/2024 pracovalo v dětském domově dokonce pouze 20 % mužů z celkového počtu pedagogických pracovníků. Bylo by potřeba, aby se poměr mezi ženami a muži do budoucna vyrovnal (MŠMT).

5.1 Ředitel

V čele dětského domova stojí ředitel, jenž je jmenován zřizovatelem zařízení. Ředitel vůči dítěti jedná v různých situacích, a to často aniž by přišel s dítětem do přímého kontaktu. Ředitel např. rozhoduje o přijetí dítěte do zařízení, podává návrh na umístění dítěte mimo zařízení, schvaluje opatření ve výchově, komunikuje s úřady či řeší stížnosti a různé problémy dítěte (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

5.2 Vychovatel

Vychovatel v dětském domově je člověk, který má za úkol zajišťovat výchovu a vzdělávání svěřených dětí. Je nositelem cíle a obsahu výchovy a jeho posláním je, aby si vychovávaní osvojili vlastnosti, hodnoty a postoje, které mají pozitivní vliv jak na vychovávané, tak celou společnost (Bedl a kol., 2015). Vychovatel bývá nejbližším člověkem dítěte a snaží se kompenzovat absenci biologické rodiny. Děti vychovatele v domově oslovují teto a strejdo a vzájemně si tykají. Důležité je, aby vztah mezi vychovatelem a dítětem byl založen na vzájemné důvěře, respektu a porozumění. Pro děti v dětském domově je důležité, aby měly někoho, komu mohou důvěřovat, komu se mohou svěřit a kdo je bude mít opravdu rád (Kovařík a kol., 2004; Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Pro práci vychovatele v dětském domově je nezbytný kladný vztah k dětem, pedagogický takt, ráznost, důslednost, empatie, trpělivost a schopnost zvládat a řešit krizové

situace. Jde o náročnou činnost, jelikož se jedná o práci s dětmi, které trpí různými psychickými problémy a jejich vývoj je zpravidla opožděn. Vychovatel také pracuje s různou cílovou skupinou a potřeby každého dítěte jsou individuální. Pro efektivní práci s dítětem je potřeba znát jeho životní situaci, čím si prošel, co ho trápí, jak se chová a reaguje na různé situace (Hrdličková, Pávková, 1987).

Vychovatel v dětském domově je pedagogickým pracovníkem, který musí kromě osobnostních předpokladů splňovat také stanovenou úroveň vzdělání, zahrnující vědomosti z oblasti pedagogiky, psychologie, etopedie a sociální práce. Pro výkon této profese je nezbytné střední vzdělání s maturitou v oboru vychovatelství nebo pedagogiky volného času. Pokud jedinec vystudoval jiný obor, může si vzdělání doplnit absolvováním akreditovaného kurzu celoživotního vzdělání. Kvalifikaci na práci vychovatele lze získat také vysokoškolským vzděláním v oblasti pedagogických věd nebo vyšším odborným vzděláním zaměřeným na vychovatelství, pedagogiku volného času, speciální pedagogiku či na sociální pedagogiku. Vychovatel má povinnost dalšího vzdělávání, kde si rozšiřuje své vědomosti a schopnosti umět reagovat na neustále se měnící podmínky (§16, zákon č. 563/2004 Sb.).

Náplň práce vychovatele v dětském domově obsahuje celou řadu činností, jenž se zaměřují na výchovu, vzdělání a rozvoj svěřených dětí. Dohlíží na přípravu dětí do školy, pomáhá jim s domácími úkoly, procvičuje s nimi probranou látku, pobízí je k úklidu a pravidelné hygieně, organizuje relaxační, zábavné či společensky prospěšné činnosti. Děti doprovází k lékaři, chodí na třídní schůzky, pokud si dítě potřebuje něco koupit, vezme ho na nákupy. Vychovatel také vede dokumentaci o svěřených dětech. Spolupracuje s odborníky z dané oblasti. Zprostředkovává styk mezi dítětem a rodinou či komunikuje s osobami odpovědnými za výchovu dětí (Škoviera, 2007; Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Současným problémem je, že v dětských domovech je málo vychovatelů (Lankašová, Kykalová, 2024). Mnoho lidí bere práci vychovatele v dětském domově jen jako povolání na přechodnou dobu. To může být způsobeno náročnou pracovní dobou, nenaplněnými ambicemi, psychickou vyčerpaností nebo tím, že vychovatel provádí činnosti stejné nebo podobné činnostem, které musí dělat i v domácím prostředí (Škoviera, 2007).

5.3 Asistent pedagoga

„Asistent pedagoga provádí přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích zaměřených na zkvalitnění společenského chování a vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků.“ (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 102).

Je pomocnou rukou vychovatele, dohlíží na hygienu dětí a úklid na pokojích, menší děti vypravuje do školy a na kroužky a po skončení je vyzvedává a odvádí zpět do domova. Dále má na starost tvorbu jídelníčku, nákup surovin a přípravu jídla. Dětem pomáhá s domácími úkoly a poskytuje jim emocionální oporu (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

5.4 Sociální pracovník

Sociální pracovník v dětském domově vykonává především administrativní práci a spolupracuje s OSPOD a sociálně-aktivizačními službami na sanaci původní rodiny. Pomáhá při přechodu dítěte do náhradní péče, dále zajišťuje komunikaci s rodinou a osoby odpovědné za výchovu informuje o důležitých událostech v životě dítěte. Také spravuje veškerou dokumentaci dítěte, jako je rodný list, průkaz zdravotní pojišťovny, očkovací průkaz atd. Dokonce se podílí i na realizaci programů pro dospívající odcházející z dětského domova do samostatného života (Pemová, Ptáček, 2022).

5.5 Dobrovolník

Skrze dobrovolnické organizace lze zapojit lidi zvenčí do života dětí žijící v dětském domově. Dobrovolník je člověk, který se chce dobrovolně podílet na rozvoji sociálních a emocionálních dovednostech dětí a chce jim nabídnout svůj čas a pozornost. Dítě může být tak v kontaktu s nějakou starší osobou, kterou může mít jen pro sebe, a která není součástí dětského domova. Spolupráce má buď formu individuálního setkání, kdy se setkává jeden dobrovolník s jedním konkrétním dítětem, nebo formu skupinovou. Dobrovolník tráví s dětmi pravidelně volný čas, během kterého si spolu mohou povídat, hrát, tvořit, podniknout nějaký výlet apod. (ADRA).

Zájemce o dobrovolnictví může buď přímo kontaktovat dětský domov, s kterým by rád navázal spolupráci, nebo se spojit s konkrétní organizací, která nabízí možnost dobrovolnictví v dětském domově. Tuto možnost nabízí např. organizace ADRA, Dobré víly dětem, Dejme dětem šanci či další dobrovolnická centra. Dobrovolníkem se může stát fyzická osoba starší 15 let, která má čistý trestní rejstřík, je zodpovědná a má kladný vztah k dětem (ADRA).

6 Specifika výchovy v dětském domově oproti výchově v rodině

Výchovu můžeme charakterizovat jako záměrné působení rodičů, učitelů, vychovatelů a výchovných institucí na vychovávané. Jedná se o cílevědomé působení, jež směřuje k určitému výchovnému cíli, jako je osvojení si určitých vlastností, hodnot, názorů a postojů (Čáp, Mareš, 2001).

Výchova je společenský jev, který plní řadu funkcí „*připravuje jedince k osvojování společenských rolí, vytváří podmínky pro samostatný rozvoj osobnosti, připravuje jedince k plnění společenských úkolů či pečuje o harmonický rozvoj osobnosti.*“ (Bendl a kol., 2015, s. 12).

Proces výchovy je velmi ovlivněn vychovávajícím a prostředím, v kterém proces výchovy probíhá. Proto si uvedeme specifika výchovy v dětském domově oproti výchově v rodině.

Značný rozdíl je v tom, že výchova v dětském domově probíhá v institucionálním prostředí, kde za výchovu dítěte zodpovídá několik vychovatelů. Oproti tomu výchova v rodině probíhá v přirozeném prostředí a za výchovu odpovídají rodiče. Rodiče se mohou dítěti více individuálně věnovat a přizpůsobovat se jeho potřebám. V dětském domově je individuální přístup limitován větším počtem dětí, jenž má vychovatel na starost.

V rodinném prostředí jsou velkým vzorem rodiče, kteří působí nejen jako vzor k převzetí mužské a ženské role, ale jsou také vzorem mezilidských vztahů, a to zejména vztahů rodičovských a manželských. Velkou roli mají také vztahy sourozenecké, skrze které se dítě učí spolupracovat, sdílet své zájmy a vyrovnat se s žárlivostí a drobnými konflikty. V rodinném prostředí je pestrá nabídka sociálních zkušeností a dítě se setkává s různými sociálními vzory a modely. Vidí, že každý zastává několik sociálních rolí, a své lidi zažívá v celé řadě jiných vztahů, např. otce nebere pouze jako svého otce, ale také jako otce svého sourozence, jako syna své babičky, manžela své matky atd. Toto vše dětem z ústavu chybí, což může mít později za následek jejich sociální selhání (Kovařík a kol., 2004).

V rodině vzniká rodinné společenství, jež je stavěno na silných vazbách mezi členy rodiny, na lásce, stabilitě, důvěře a vztazích na celý život, oproti tomu v dětském domově vzniká společenství skupinové nebo bytové, kde jsou děti přiděleny a kamarádsky spolu žijí. Děti jsou v dětském domově jen určitou dobu, průběžně přicházejí, odcházejí a nevznikají zde trvalé vztahy (Škoviera, 2007; Kovařík a kol., 2004).

Dětský domov může dítěti poskytnout kontinuitu napříč dvěma až třemi generacemi, ale nemůže mu poskytnout kontinuitu genetickou, zejména zajistit pokračování rodinných tradic a rituálů (Škoviera, 2007).

V dětském domově není možné, aby dítě mělo vždy k dispozici vztahovou osobu, jako je tomu v běžné rodině, kde má dítě po svém boku milující rodiče. Vychovatelé mají řadu dalších povinností, starají se o více dětí, pracují na směny, čerpají dovolenou nebo úplně odejdou ze zařízení (Nadace Terezy Maxové dětem, 2006).

V dětském domově je jasně daná struktura dne a řád, který děti musí dodržovat, oproti tomu v rodině je struktura dne volnější a flexibilnější. Ústavní výchova je jednosměrná, směřující od vychovatelů k dítěti a vede k vnější kontrole, kdy děti poslouchají vychovatele především v jeho přítomnosti, naopak výchova v rodině je vzájemná, interakční a klade důraz na kontrolu vnitřní (Kovařík a kol., 2004).

7 Odchod dítěte z dětského domova

Dítě opouští dětský domov v několika případech. Prvním případem je situace, kdy dítě dovrší osmnáct let a stane se plnoletým. Pokud však stále studuje, může v dětském domově žít dále, a to až do svých 26 let. Dalším případem, kdy dítě dětský domov opouští, je skutečnost, že pominuly důvody pro ústavní péči a dítě se může vrátit zpět k biologické rodině, nebo je možno dítěti zajistit náhradní rodinnou péči (§ 2, Zákon č. 109/2002 Sb.; § 972, § 973, Zákon č. 89/2012 Sb.).

V této kapitole se ale zaměříme na to, jak je to s odchodem z dětského domova do samostatného života.

Odchod z dětského domova je pro dítě velmi silná a emotivní událost, která je spojena s mnoha očekáváními a strachem z budoucnosti. Proces přípravy na odchod z dětského domova je dlouhodobý a ideálně by měl začít již dnem příchodu dítěte do domova. U dětí do 15 let je příprava zaměřena více implicitně. „*Probíhá častěji v rámci výchovně terapeutické činnosti zacílené na vyrovnávání emočních, intelektových a sociálních deficitů způsobených deprivací a raným narušením attachmentové vazby a v rámci běžného chodu zařízení, který slouží k nácviku praktických, zejm. sebeobslužných dovedností*“ (Běhounková, 2012, s. 152). Od 15 let je proces přípravy na vstup do samotného života více a specificky zaměřen (Běhounková, 2012).

Proces přípravy můžeme rozdělit do tří fází – příprava na odchod, odchod, podpora po odchodu (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Hlavní osobou, která zodpovídá za přípravu dítěte na samostatný život, je vychovatel, který dítěti předává potřebné znalosti, dovednosti a životní hodnoty. Proces přípravy na samostatný život se řídí vnitřním řádem domova, kde jsou uvedeny postupy pro ukončení péče a přípravy na samostatný život. Dětský domov musí mít také zpracován Minimální preventivní program, v němž je uvedeno, jak pracovat s dětmi, aby po odchodu ze zařízení odolaly negativním vlivům okolí (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

V přípravné fázi se klade důraz především na osvojení si vědomostí a schopností, jak si najít zaměstnání či bydlení, jak jednat s úřady, zažádat o finanční podporu, zajistit si zdravotní péči či umět hospodařit s penězi. Není opomíjena ani manuální práce, kdy jsou děti vedeny k domácím a úklidovým pracím (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Mladistvým starším šestnácti let je za splnění určitých podmínek umožněno bydlet v samostatných bytových jednotkách, kde panuje samostatnější režim dne než v ostatních skupinách. V samostatné skupině je nejvíce šest mladistvých a o jejich umístění rozhodují

všichni pedagogičtí pracovníci příslušné rodinné skupiny. Posuzuje se chování daného člověka, jak zvládá samostatně fungovat, zda se dokáže sám řádně připravovat do školy, zvládá pečovat o chod domácnosti a dodržuje pravidla stanovená vnitřním řádem domova (Dětský domov Pardubice, 2017).

Tato skupina funguje zcela samostatně. Mladiství se učí fungovat bez přímého dohledu vychovatelů, sami si vaří, perou, uklízí a celkově společně zabezpečují řádný chod domácnosti. V samostatné skupině se nestřídají vychovatelé, jako je tomu u běžných skupin, ale dohled nad nimi vykonává hlavní vychovatelka, ředitel a sociální pracovníce. Pokud však mladistvý mladší 18 let řeší nějaké záležitosti týkající se školy, musí se obrátit na vychovatele ze své původní skupiny a na svého klíčového pracovníka. Mladistvý starší 18 let se s těmito záležitostmi obrací na hlavní vychovatelku, ředitelku či sociální pracovníci (Dětský domov Pardubice, 2017).

Mladiství žijící v tréninkových bytech dostávají finanční příspěvek na zajištění nezbytných prostředků souvisejících se samostatným žitím, což obnáší finance na stravování, hygienické prostředky, ošacení, jízdné apod. (Dětský domov Pardubice, 2017).

Přestože mladistvý žije v samostatné bytové jednotce, musí dodržovat daná pravidla. Pokud by pravidla byla porušována a mladistvý by se nepodílel na řádném chodu domácnosti, může ředitel tento pobyt zrušit a vrátit ho zpět do původní rodinné skupiny (Dětský domov Pardubice, 2017). Mezi pravidla patří např. to, že v okamžik, kdy mladistvý opustí byt, musí každou vycházku zaznamenat do vycházkového sešitu a uvést čas odchodu a předpokládaného příchodu. Mladiství si do těchto bytů mohou zvat i návštěvu, ale vždy o tom musí informovat vedoucího vychovatele nebo sociální pracovníci. V případě nemoci nebo úrazu je povinen tuto skutečnost taktéž nahlásit vedoucímu vychovateli. Pracovníci by měli respektovat soukromí mladistvých a do tréninkových bytů by neměli chodit bez ohlášení (Dětský domov Pardubice, 2017).

Ředitel dětského domova je povinen nejméně šest měsíců před odchodem dítěte ze zařízení informovat obecní úřad s rozšířenou působností o nadcházejícím propuštění dítěte, aby byla zaručena návaznost péče a podpora mladého dospělého na přechod do samostatného života a rovněž mladistvému zprostředkovat jednání se sociálním kurátorem (§ 24 zákon č. 109/2002 Sb.).

Při odchodu z dětského domova mladý dospělý obdrží seznam kontaktních míst a osob, na které se může v případě potřeby obrátit a také dostane dar ve formě peněz nebo nějaké užitečné věci (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

7.1 Pomoc mladým dospělým po odchodu z dětského domova

Mladí dospělí se mohou po odchodu z dětského domova potýkat s mnoha překážkami souvisejícími se vstupem do samostatného života, proto je potřeba, aby jim byla poskytnuta možnost odborné, materiální i emocionální podpory (MPSV, 2021).

Dětský domov ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí mladému dospělému po jeho odchodu poskytuje poradenskou činnost a pomáhá s hledáním práce a bydlení. Jedinci je také umožněno se po dobu dvou let od odchodu obrátit na dětský domov s žádostí o pomoc při řešení nějaké tíživé životní situace (Kovařík a kol., 2004). Mladí dospělí se však ve většině případů na zařízení s řešením svých problémů neobrací, jelikož se bojí přiznat si své selhání, mají obavy z odmítnutí a chtějí dokázat, že své problémy zvládnou vyřešit i bez pomoci (Běhounková, 2012).

Podpora je poskytována také prostřednictvím sociálního kurátora nebo sociálních služeb pro dospělé. Sociální kurátor poskytuje pomoc a podporu s cílem předcházet sociálnímu vyloučení a jeho úkolem je pomoci jedinci s jeho začleněním do společnosti. Spolupráce se sociálním kurátorem je založena na dobrovolnosti a není časově vázána (MPSV, 2021).

Velkou roli v oblasti pomoci při vstupu do samostatného života po odchodu z ústavní péče zastupují také nestátní neziskové organizace. S nestátní neziskovou organizací může spolupracovat jak dítě, tak dospělý, který se ocitl v nějaké nepříznivé sociální situaci, s kterou si sám nedokáže poradit (MPSV, 2021).

Mezi neziskové organizace, které podporují děti a mladé dospělé z dětských domovů v přípravě na samostatný život a se začleněním do společnosti po jejich odchodu patří např. organizace Dejme dětem šanci, Nadace Terezy Maxové, Mimo domov nebo Nadační fond Veroniky Kašákové.

7.1.1 Oblasti podpory

Ve většině případech se jedná o pomoc s hledáním ubytování, práce, školy, finanční tísní a hmotnou nouzí (MPSV, 2021).

7.1.1.1 Bydlení

Častým problémem po opuštění dětského domova je najít finančně dostupné bydlení. Pro mladé dospělé ve věku 18-26 je zřízen **Dům na půli cesty**, jehož posláním je podpořit mladé dospělé, kteří jsou v nepříznivé sociální situaci a pomoci jim s jejich osamostatněním (SKP Centrum). Další formou podpory jsou **startovací byty**, které poskytují přechodné a

finančně dostupné bydlení ekonomicky aktivním mladým dospělým s nízkým příjmem. Ve startovacím bytě lze bydlet do 30 let a pobyt v těchto bytech je umožněn většinou po dobu 3-4 let, kdy během této doby by měl být jedinec schopen našetřit si peníze a zajistit vlastní bydlení (Pardubice.eu). Další z možností jsou **azylové domy**, jedná se o ubytování na přechodnou dobu pro osoby, které nemají kam jít a ocitli se bez přístřeší.

7.1.1.2 Finance

V okamžiku, kdy mladý dospělý odejde z dětského domova, může se nacházet v situaci, kdy nemá dostatek financí na živobytí. Nemá žádný pravidelný finanční příjem a nemá kolem sebe rodinu, která by mu s jeho nepříznivou situací pomohla. Jedinec má však právo na pomoc ze strany státu, a to formou státní sociální podpory. Mladý dospělý může zažádat např. o **doplatek na bydlení**. Jedná se o dávku pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá jedinci, který nedokáže vlastními silami uhradit náklady na bydlení. Pro přiznání této dávky se posuzuje příjmová a sociální situace, a zda jedinec nemůže navýšit svůj příjem vlastním přičiněním či vlastní prací. „*Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za energie) zůstala osobě či rodině částka živobytí.*“ (MPSV).

Dalším způsobem pomoci je **příspěvek na živobytí**, což je dávka, která slouží k zajištění základních životních podmínek, jako je strava, oděv, základní hygienické potřeby apod. Dále, pokud splňuje podmínky, může zažádat o další dávky, jako je **příspěvek na bydlení, mimořádně okamžitou pomoc** či může pobírat **podporu v nezaměstnanosti** (MPSV).

7.1.2 Zaopatřovací příspěvek

Zaopatřovací příspěvek je definován v zákoně č. 363/2021, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. Zaopatřovací příspěvek je forma pomoci poskytovaná mladým dospělým opouštějící náhradní péči a je vyplácen jak jednorázově, tak opakovaně.

Nárok na zaopatřovací příspěvek má zletilá osoba, která odchází z pěstounské péče nebo ústavní výchovy a stále je považována za neopatřené dítě. (Za neopatřené dítě je brán jedinec do 26 let, který studuje formou denního studia).

O jednorázový zaopatřovací příspěvek se žádá na úřadě práce v místě bydliště a je potřeba doložit doklad o tom, že jedinec do své zletilosti žil v pěstounské nebo ústavní péči. Výše tohoto příspěvku činí 28 750 Kč a je vyplácen jednorázově. Pokud jedinci byla však

poskytnuta věcná pomoc nebo obdržel finanční příspěvek podle § 33 Zákona č. 109/2002 Sb., tak mu nárok na tento příspěvek nevzniká (MPSV).

Opakující se zaopatřovací příspěvek je vyplácen každý měsíc, a to ve výši 17 250 Kč. Nárok na opakující se příspěvek má osoba, která do své zletilosti nebo nabytí svéprávnosti byla umístěna do pěstounské nebo ústavní péče a ústavní péče trvala před dovršením zletilosti nepřetržitě alespoň 12 měsíců a jedinec splňuje další stanovené podmínky pro uznání nároku na příspěvek. Jednou z těchto podmínek je mít vypracovaný individuální plán mladého dospělého, jež vypracovává sociální kurátor, a mladý dospělý je povinen aktivně spolupracovat na jeho tvorbě, aktualizaci a vyhodnocení (MPSV).

7.2 Rizika spojená s odchodem z dětského domova

Mnoho mladých lidí, kteří vyrůstali v ústavní péči, mají problém se začleněním do běžného života a po odchodu z dětského domova se potýkají se závažnými problémy. Vyskytuje se u nich absence hlubších interpersonálních vztahů, chybí jim sociální jistoty a trvalé zázemí. Nejsou schopni si delší dobu udržet pracovní místo, často jednájí impulzivně, podléhají sociopatogenním vlivům a nejsou dostatečně motivovaní k získání další kvalifikace. Nároky samostatného života jsou pro ně náročné a často je nedokážou splnit (Kovařík a kol., 2004).

Z výzkumu Grujičové (2007), který sledoval mladé dospělé po odchodu z institucionální výchovy, bylo zjištěno, že více jak polovina (56 %) respondentů se po opuštění zařízení dopustila trestné činnosti, přičemž ve 40 % případech se činu dopustili až po roce od odchodu, což značí nedodatečnou následnou podporu a péči.

Také náš právní řád řadí mladé dospělé po odchodu z ústavní výchovy mezi osoby společensky nepřizpůsobivé, kam spadají také např. osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody nebo občani závislí na alkoholu a jiných látkách (Kovařík a kol., 2004).

Příčiny selhání mladých dospělých po opuštění zařízení je celá řada, jedná se jak o limity samotných dětí, které jsou poznamenány psychickou deprivací či problémovým chováním, ale i o limity zařízení, které mají za následek nepřipravenost na nároky samostatného života. Děti v zařízení žijí v ekonomické jistotě, kterou po odchodu ztrácejí (Běhounková, 2012).

7.2.1 Hospodaření s penězi

Mladí dospělí po opuštění ústavní péče mohou mít problém se zvládnutím vlastních financí. V zařízení měli zajištěny základní potřeby, jako je bydlení, ošacení, strava a další hygienické potřeby, nyní si vše musí obstarat a hradit sami a nikdo nedohlídí na to, za co vydělané peníze utratí. V této oblasti jim chybí dostatečné znalosti a nízká finanční gramotnost

vede k riziku závislosti na sociálních dávkách a velkému riziku zadlužení (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

7.2.2 Riziko v podobě biologické rodiny

Návrat k rodině, která vykazuje nežádoucí až kriminální chování, není pro mladého dospělého nejlepší volbou, jelikož může jedince ovlivnit nežádoucím směrem. Jedinec se opět může ocitnout v nebezpečném prostředí nebo může být rodinou dále využíván (Štiková, Šenková, Belicová, 2020). Avšak i přesto se mladí dospělí po odchodu ze zařízení často vracejí do biologické rodiny (Běhounková, 2012).

7.2.3 Psychická zátěž

Odchod z dětského domova je pro mladého dospělého velmi náročný nejen z praktického hlediska, ale také i po psychické stránce. Jedná se o náročnou situaci, která klade vysoké nároky na adaptabilitu jedince, na kritické myšlení či na emoční stabilitu (Běhounková, 2012). Po opuštění domova jedinec čelí novým výzvám, jež nedokáže každý dobře zvládnout. Mladému dospělému často chybí rodinná podpora a také ztrácí kontakt s lidmi z dětského domova, což může mít za následek pocit samoty a izolace. Psychická zátěž může být vyvolána také obtížemi s hledáním a udržením stálé práce, se zajištěním bydlení či nedostatkem praktických dovedností (Běhounková, 2012).

U mladých dospělých, kteří se špatně vyrovnávají s novou životní situací a nedokáží se vyrovnat s psychickou zátěží, se mohou vyskytovat deprese, sebepoškozování či různé duševní poruchy (Štiková, Šenková, Belicová, 2020).

Důležité je zmínit, že přestože život v dětském domově sebou nese řadu rizik, jedná se pouze o potencionální rizika a jedinec se ne vždy musí potýkat s negativními důsledky. Existují lidé, kteří žijí v nepříznivých podmínkách, a přesto negativně ovlivněny nejsou, jelikož jsou vůči negativním vlivům dostatečně odolní. Disponují faktory, jež je chrání před nepřízní osudu, a dokonce přispívají ke zlepšení výsledků tam, kde bychom to na základě jejich předchozích zkušeností nečekali. Tuto odolnost značíme odborným termínem – **resilience** (Matějček, 2005). „*Je to proces a výsledek úspěšné adaptace na obtížné nebo náročné životní zkušenosti, a to zejména prostřednictvím mentální, emocionální a behaviorální flexibility a přizpůsobením se vnějším a vnitřním požadavkům*“ (American Psychological Association, 2018).

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Metodologie výzkumného šetření

Praktická část diplomové práce se věnuje výzkumnému šetření zaměřenému na život dětí v dětském domově. Výzkum je realizován formou kvantitativního šetření za pomoci výzkumného nástroje dotazník. Kvantitativní výzkumné šetření se vyznačuje sběrem číselných dat, které se dají statisticky analyzovat a rovněž objektivitou a nestranností výzkumníka, který si drží odstup a nezasahuje do výzkumné situace, aby svým chováním a názory neovlivňoval výzkumnou situaci. Jeho hlavním cílem „*je třídění údajů a vysvětlení příčin existence nebo změn jevů*“ (Gavora, 2000, s. 32).

Výzkumné šetření probíhá v několika fázích, které na sebe navazují či se překrývají, proto je nezbytné výzkum pečlivě promyslet a časově efektivně naplánovat (Gavora, 2000).

Kvantitativní výzkum má čtyři fáze, a to stanovení problému, formulace hypotéz s následujícím ověřením a vyvození závěrů s jejich prezentací (Chráška, 2016).

8.1 Cíl a výzkumné otázky výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak se dětem ve věku 11-16 let žije v dětském domově. Pozornost byla věnována především tomu odhalit, co se dětem v dětském domově líbí a co jim naopak schází. Ve výzkumu jsem se také zabývala tím, jaké vztahy mají děti s vychovateli a ostatními dětmi, a i tím, zda mají k někomu tak důvěrný vztah, že se mu mohou svěřovat se svými problémy a starostmi. V rámci výzkumu jsem chtěla také zjistit, jak děti vnímají denní režim a pravidla dětského domova a či dokážou zhodnotit, jaké znalosti a dovednosti, které si osvojují v dětském domově, jsou nejvíce užitečné pro jejich budoucí život mimo zařízení. Vzhledem k tomu, že je pro děti důležité udržovat kontakt s biologickou rodinou, zaměřila jsem se také na frekvenci tohoto kontaktu.

Na základě hlavního výzkumného cíle byla stanovena hlavní výzkumná otázka:

- HVO1: Jak se dětem žije v dětském domově?

Vzhledem k tomu, že hlavní výzkumná otázka je poměrně obsáhlá, formulovala jsem si následující dílčí otázky:

- DVO1: Co se dětem v dětském domově líbí a co jim naopak schází?
- DVO2: Jaké jsou vztahy dětí s vychovateli a ostatními dětmi?

- DVO3: Mají děti v dětském domově člověka, kterému se mohou otevřeně svěřit se svými problémy a starostmi?
- DVO4: Jak děti vnímají denní režim a pravidla dětského domova?
- DVO5: Jaké dovednosti a znalosti získané v dětském domově považují děti za užitečné pro svůj budoucí život?
- DVO6: Jak často jsou děti z dětského domova v kontaktu s biologickou rodinou?

8.2 Formulace hypotéz

Na základě prostudované literatury a osobní zkušenosti jsem si ve výzkumném šetření formulovala čtyři hypotézy, které budou po vyhodnocení dat z dotazníkového šetření statisticky ověřeny a následně potvrzeny či vyvráceny.

- H1: Mladší děti mají s vychovateli lepší vztahy než starší děti.
- H2: Dívky mají častěji v dětském domově někoho, komu se mohou svěřit se svými problémy a starostmi než chlapci.
- H3: Starší děti se cítí být pobytem v dětském domově více omezovány než mladší děti.
- H4: Děti, které jsou v dětském domově delší dobu, jsou méně v kontaktu s rodinou než děti, které jsou v dětském domově kratší dobu.

8.3 Metoda sběru dat

Jako výzkumný nástroj pro sběr dat jsem zvolila dotazník, jenž je pro kvantitativní výzkum typický. Gavora (2000, s. 99) dotazník vymezuje jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.*“ Samotný dotazník představuje soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, na které dotazovaná osoba, tedy respondent písemně odpovídá (Chrásková, 2016). Dotazník je nejčastější metodou zjišťování údajů a jeho velkou výhodou je, že umožňuje v krátkém čase získat velké množství informací od velkého počtu respondentů (Garová, 2000).

S žádostí o spolupráci při sběru dat bylo osloveno 65 dětských domovů, přičemž do výzkumu se jich zapojilo pouze 6. Dotazník jsem vytvořila jak v tištěné podobě, tak v online verzi přes software Google Forms a ředitelům bylo umožněno zvolit si, zda je pro ně vhodnější mezi děti rozšířit elektronickou verzi dotazníku či dotazník tištěný. Všichni zvolili online verzi. Dotazník byl zcela anonymní a obsahoval 22 uzavřených otázek. Sběr dat probíhal v období od 3. 3. 2025 do 24. 3. 2025.

8.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořily děti ve věku od 11 do 16 let, které žijí v dětském domově. Toto věkové rozmezí jsem zvolila z toho důvodu, že v tomto věku mají děti dostatečně rozvinuté kognitivní schopnosti na to, aby dokázaly popsat a zhodnotit svůj život v dětském domově a také se jedná o skupinu dětí, která je v dětském domově zastoupena nejvíce. Výběr výzkumného souboru probíhal na základě záměrného výběru. „*Záměrný výběr se uskutečňuje na základě určení relevantních znaků, tj. těch znaků, které jsou důležité pro dané zkoumání.*“ (Gavora, 2000). Celkově se do výzkumu zapojilo 79 respondentů, z toho 38 dívek a 41 chlapců.

9 Vyhodnocení dat a interpretace výsledků

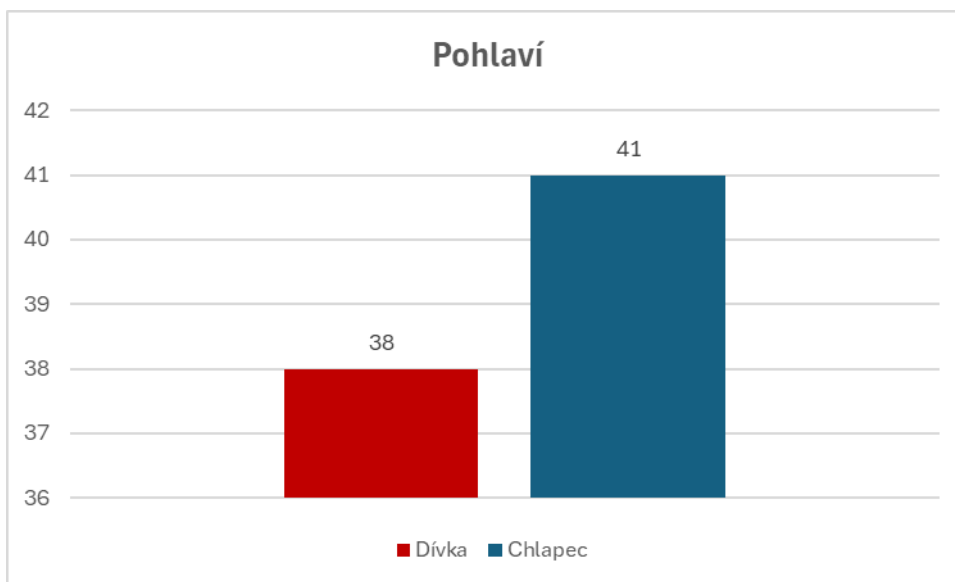
Všechna získaná data z dotazníku jsem si pro lepší orientaci přepsala do záznamového archu v MS Excel. K jednotlivým otázkám jsem si vytvořila tabulky s relativní a absolutní četností a poté vytvořila sloupcové grafy.

Grafické znázornění výsledků

Otázka č. 1: Pohlaví

Tabulka 3: Pohlaví respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Dívka	38	48,10 %
Chlapec	41	51,90 %

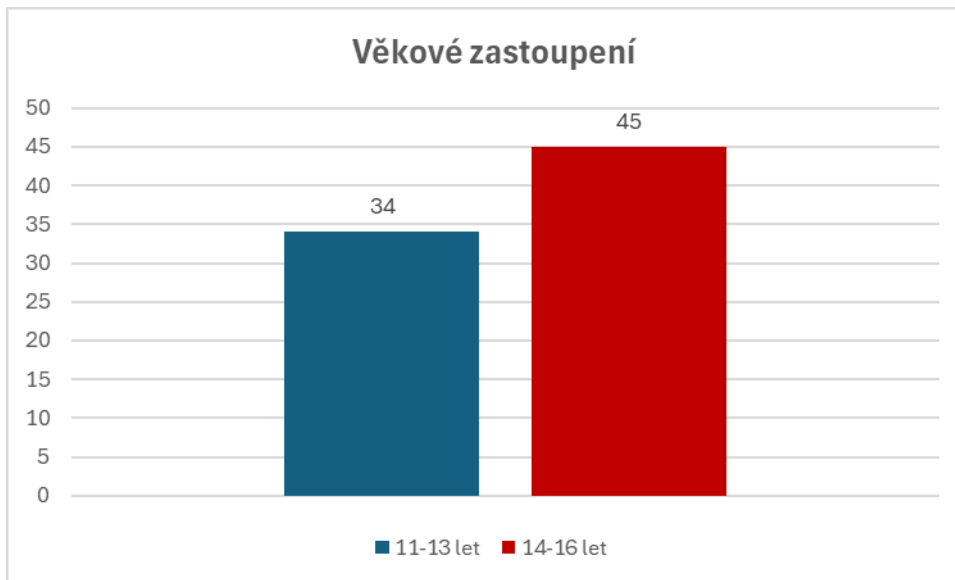
Graf 1: Pohlaví respondentů

První otázka v dotazníku zjišťovala pohlaví respondentů. Jedná se o typickou identifikační otázku. Graf znázorňuje, že z celkového počtu 79 respondentů se výzkumného šetření zúčastnilo 38 (48,10 %) dívek a 41 (51,90 %) chlapců.

Otázka č. 2: Kolik je ti let?

Tabulka 4: Věkové zastoupení respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
11-13 let	34	43,04 %
14-16 let	45	56,96 %

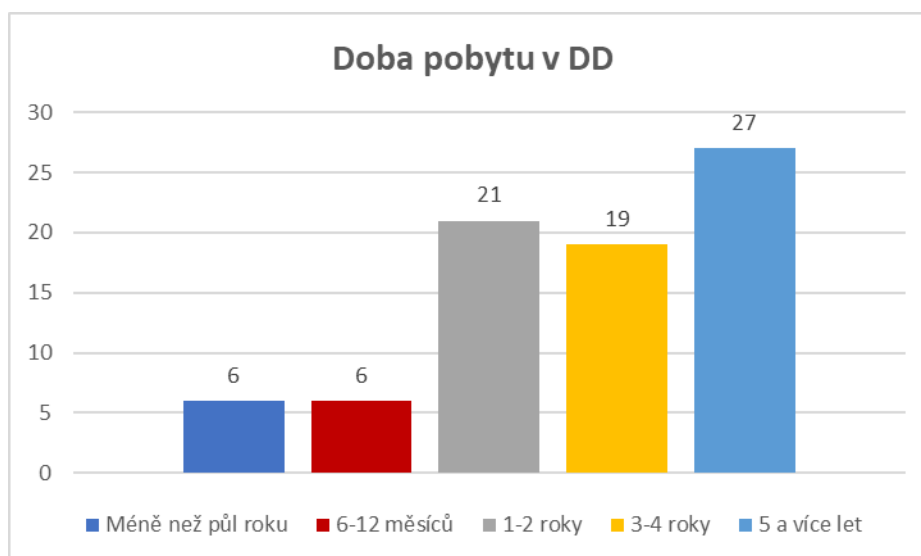
Graf 2: Věkové zastoupení respondentů

Respondenty jsem rozdělila do dvou skupin, a to na mladší děti (11-13 let) a starší děti (14-16 let), přičemž větší zastoupení měla skupina starších, která činila 45 (56,96 %) respondentů, zatímco skupinu mladších dětí tvořilo 34 (43,04 %) respondentů.

Otázka č. 3: Jak dlouho žiješ v dětském domově?

Tabulka 5: Doba pobytu v DD

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než půl roku	6	7,59 %
6-12 měsíců	6	7,59 %
1-2 roky	21	26,58 %
3-4 roky	19	24,05 %
5 a více let	27	34,18 %

Graf 3: Doba pobytu v DD

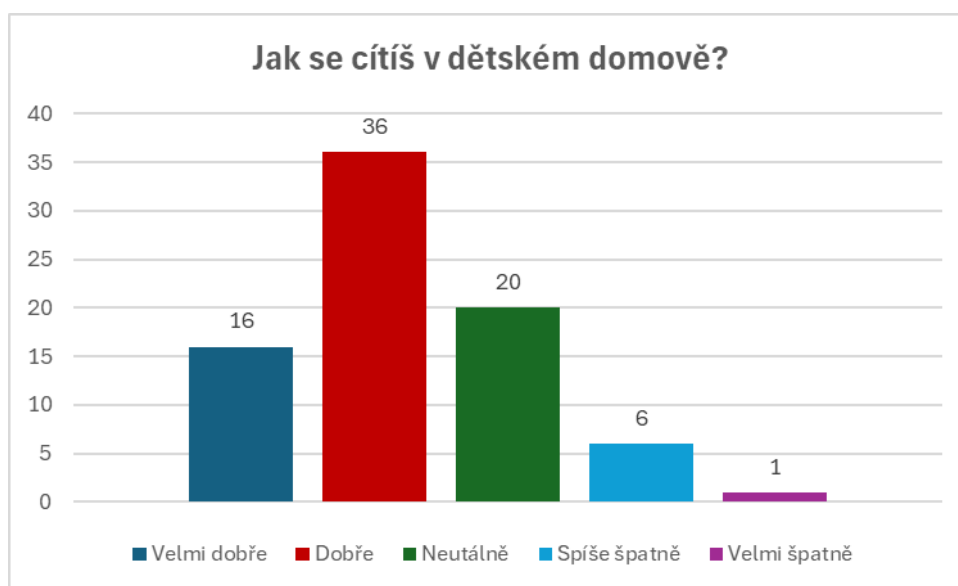
Tento graf znázorňuje délku pobytu respondentů v dětském domově. Domnívám se, že délka pobytu dítěte v dětském domově může mít značný vliv na jeho celkové vnímání a hodnocení života v tomto zařízení, jelikož čím déle je dítě v zařízení umístěno, tím lépe se adaptuje na dané prostředí a navazuje dlouhodobější vztahy s vychovateli i ostatními dětmi.

Většina (67; 84,81 %) respondentů žije v dětském domově minimálně 1 rok, tudíž předpokládám, že mají dostatečnou zkušenost k tomu, aby zhodnotili svůj život v dětském domově a to, jak se jim v zařízení žije. Zbýlých 12 (15,19 %) respondentů žije v dětském domově méně než jeden rok, proto lze očekávat, že jejich názor může být ovlivněn krátkodobou zkušeností, kdy si teprve zvykají na nové prostředí a podmínky, které by časem mohly hodnotit jinak než nyní. Domnívám se ale, že i přesto jsou schopny poskytnout relevantní hodnocení.

Otázka č. 4: Jak se cítíš v dětském domově?

Tabulka 6: Vnímání pobytu v DD

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi dobře	16	20,25 %
Dobře	36	45,57 %
Neutrálně	20	25,32 %
Spíše špatně	6	7,59 %
Velmi špatně	1	1,27 %

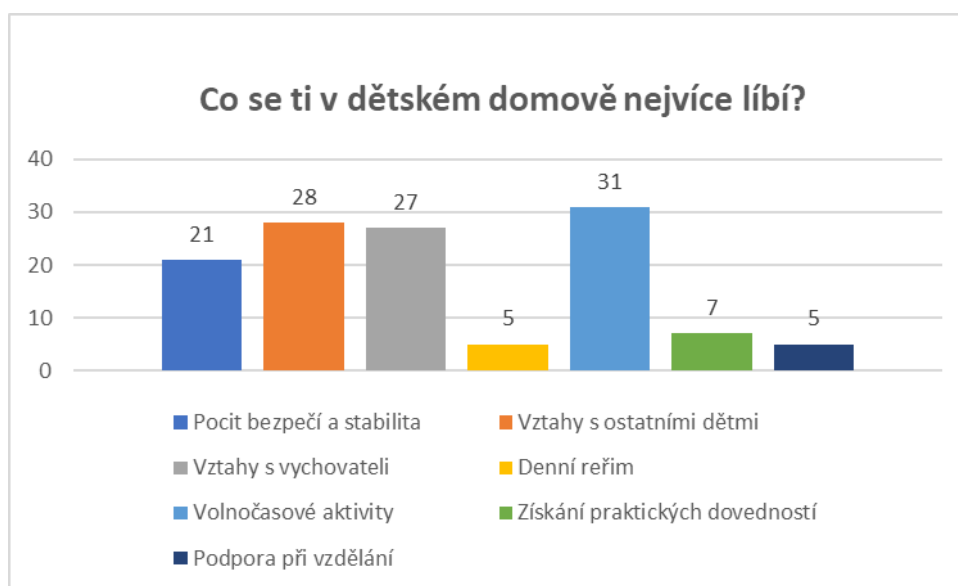
Graf 4: Vnímání pobytu v DD

Na základě získaných dat lze konstatovat, že většina (52; 65,82 %) dětí se v dětském domově cítí dobře, 16 (20,25 %) dokonce velmi dobře. 20 (25,32 %) respondentů se cítí neutrálně, což značí, že svůj pobyt nehodnotí ani pozitivně, ani negativně. Zbýlých 7 (8,86 %) respondentů se v dětském domově cítí negativně, přičemž z dostupných informací vyplývá, že spíše negativně se v DD cítí děti, které jsou v zařízení umístěny kratší dobu než jeden rok.

Otázka č. 5: Co se ti v dětském domově nejvíce líbí?

Tabulka 7: Oblíbené aspekty života v DD

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pocit bezpečí a stabilita	21	26,58 %
Vztahy s ostatními dětmi	28	35,44 %
Vztahy s vychovateli	27	34,18 %
Denní režim	5	6,33 %
Volnočasové aktivity	31	39,24 %
Získání praktických dovedností	7	8,86 %
Podpora při vzdělání	5	6,33 %

Graf 5: Oblíbené aspekty života v DD

U této otázky respondenti měli možnost zvolit více odpovědí. Z uvedených výsledků vyplývá, že mezi nejoblíbenější aspekty života v dětském domově patří volnočasové aktivity. Tento aspekt uvedlo 31 (39,24 %) respondentů, což značí, že možnost trávit volný čas podle svých zájmů je pro děti velmi důležitá a přispívá k jejich spokojenějšímu životu v dětském domově.

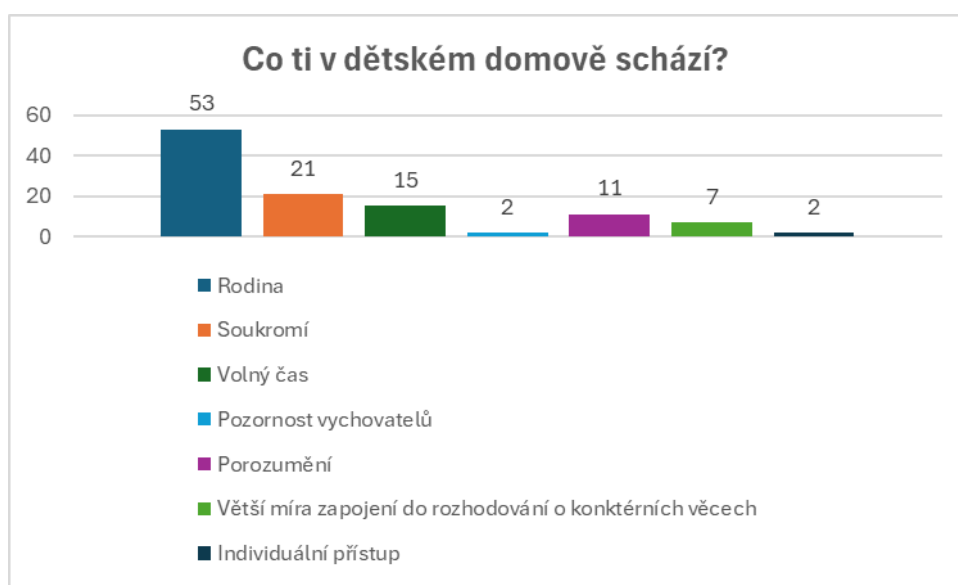
Dalším často zmiňovaným aspektem jsou vztahy s ostatními dětmi (28; 35,44 %) a vychovateli (27; 34,18 %), což znamená, že většina respondentů má s vrstevníky i dospělými dobré vztahy a tyto vazby jsou pro ně důležité.

Výrazným aspektem je také pocit bezpečí a stabilita, což uvedlo 21 (26,58 %) respondentů. Někteří velmi pozitivně také hodnotí získání praktických dovedností (7; 8,86 %), denní režim (5; 6,33 %) a podporu při vzdělání (5; 6,33 %).

Otázka č. 6: Co ti v dětském domově schází?

Tabulka 8: Chybějící aspekty života v DD

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rodina	53	67,09 %
Soukromí	21	26,58 %
Volný čas	15	18,99 %
Pozornost vychovatelů	2	2,53 %
Porozumění	11	13,92 %
Větší míra zapojení do rozhodování o konkrétních věcech	7	8,86 %
Individuální přístup	2	2,53 %

Graf 6: Chybějící aspekty života v DD

U této otázky bylo respondentům opět umožněno vybrat více odpovědí. Z výzkumu vyplývá, že více než polovině (53; 67,09 %) respondentům v dětském domově nejvíce schází rodina. Dalším často zmiňovaným aspektem je nedostatek soukromí, který pociťuje 21 (26,58 %) respondentů. Tento pocit u nich může být způsoben tím, že děti jsou nuceny sdílet společné prostory i svůj pokoj s ostatními dětmi a podléhají neustálému dozoru ze strany vychovatelů.

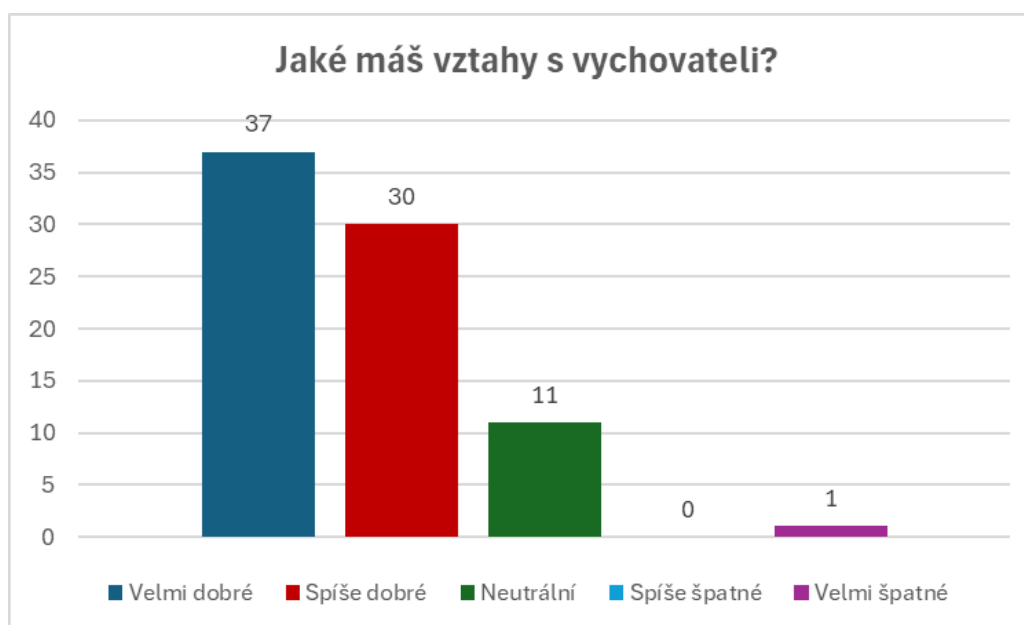
Se soukromím úzce souvisí volný čas dětí, neboť volný čas dětem umožňuje trávit chvíle o samotě a mít větší prostor jen pro sebe. Nedostatek volného času však pociťuje 15 (18,99 %) respondentů. Dalším nedostatkem je porozumění, které postrádá 11 (13,92 %) respondentů.

7 (8,86 %) respondentů by si přálo být více zapojováno do rozhodování o konkrétních věcech a zbylým (2; 2,53 %) respondentům nejvíce schází individuální přístup a pozornost od vychovatelů.

Otázka č. 7: Jaké máš vztahy s vychovateli?

Tabulka 9: Vztahy s vychovateli

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi dobré (dostatečně se mi věnují a mohu se na ně s čímkoli obrátit)	37	46,84 %
Spíše dobré (rozumíme si, ale někdy máme neshody)	30	37,97 %
Neutrální (moc se s nimi nebavím)	11	13,92 %
Spíše špatné (nerozumíme si, moc se mi nevěnují)	0	0
Velmi špatné (máme mezi sebou konflikty)	1	1,27 %

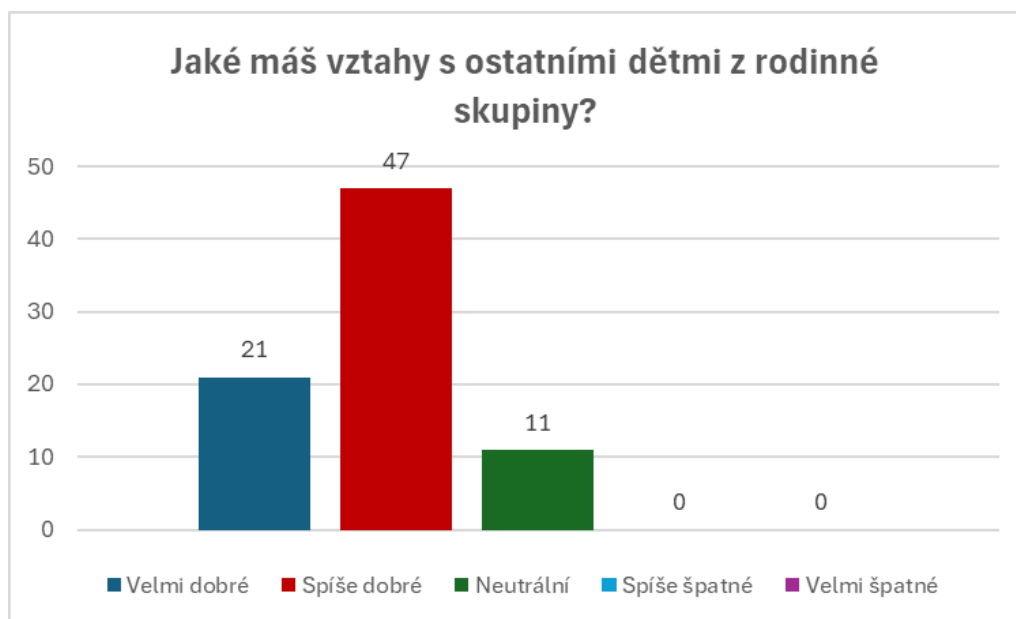
Graf 7: Vztahy s vychovateli

V prostředí dětského domova je velmi důležité, aby mezi dětmi a vychovateli byly dobré vztahy. Více jak polovina respondentů vnímá vztahy s vychovateli jako pozitivní, dokonce 37 (46,84 %) respondentů uvedlo, že mají s vychovateli velmi dobré vztahy, vychovatelé se jim dostatečně věnují a mohou se na ně s čímkoli obrátit. 30 (37,97 %) respondentů vztah s vychovateli vnímá jako spíše dobrý, vzájemně si rozumí, ale někdy mezi sebou mají drobné neshody. 11 (13,92 %) respondentů hodnotí vztahy s vychovateli neutrálně, neboť se společně moc nebaví, ale vzájemně se tolerují. Pouze 1 (1,27 %) respondent uvedl, že má s vychovateli velmi špatné vztahy, a dokonce mezi sebou mají i různé konflikty.

Otázka č. 8: Jaké máš vztahy s ostatními dětmi z rodinné skupiny?

Tabulka 10: Vztahy s ostatními dětmi

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi dobré (se všemi si rozumím, jsme kamarádi, vzájemně si pomáháme)	21	26,58 %
Spíše dobré (rozumíme si, ale občas mezi sebou máme konflikty)	47	59,49 %
Neutrální (s nikým se moc nebavím)	11	13,92 %
Spíše špatné (s ostatními si nerozumím, máme mezi sebou problémy)	0	0 %
Velmi špatné (cítím se sám)	0	0 %

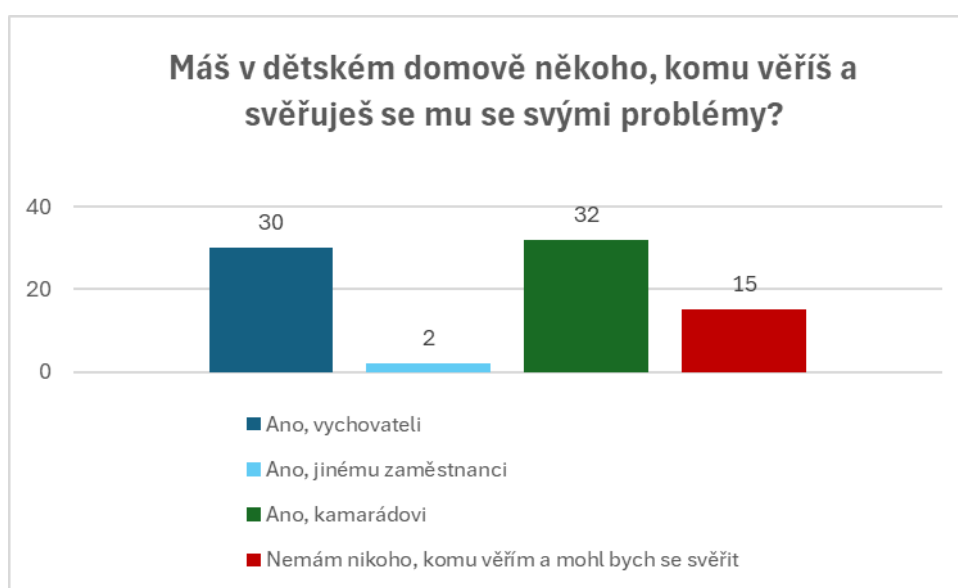
Graf 8: Vztahy s ostatními dětmi

Při výzkumném šetření bylo zjištěno, že děti mezi sebou vychází dobře a nikdo s nikým nemá velké problémy, ani se nikdo necítí být úplně sám. Více jak polovina (47; 59,49 %) respondentů uvedla, že si s ostatními vzájemně rozumí, jen občas se potýkají s nějakými drobnými konflikty. 21 (26,58 %) respondentů hodnotí vztahy s ostatními dětmi jako velmi dobré, společně si velmi rozumí, jsou dobrými kamarády a vzájemně si pomáhají. Ostatní (11; 13,92 %) se drží v ústraní a s ostatními dětmi se moc nebaví.

Otázka č. 9: Máš v dětském domově někoho, komu věříš a svěřuješ se mu se svými problémy?

Tabulka: 11 Důvěra

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, vychovateli	30	37,97 %
Ano, jinému zaměstnanci	2	2,53 %
Ano, kamarádovi	32	40,51 %
Nemám nikoho, komu věřím a mohl bych se svěřit	15	18,99 %

Graf 9: Důvěra

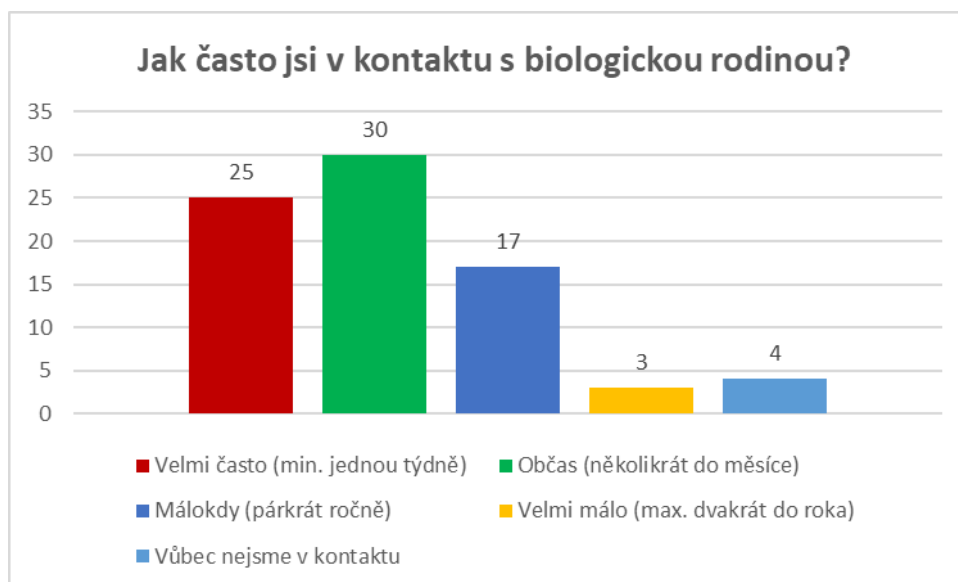
Pro děti je velmi důležité, aby měly v domově někoho, komu věří a komu se mohou kdykoli svěřit se svými problémy a starostmi, jelikož důvěrný vztah poskytuje pocit bezpečí a přispívá k pocitu sounáležitosti.

Z analýzy dat plyne, že 15 (18,99 %) respondentů nemá v dětském domově nikoho, ke komu by měli takto důvěrný vztah. Ostatní (64; 81,01 %) důvěrný vztah k někomu v zařízení mají. Nejčastěji se svěřují a důvěřují svému kamarádovi (32; 40,51 %), vychovateli (30; 37,97 %) a 2 (2,53 %) respondenti uvedli, že se nejčastěji svěřují a důvěřují jinému zaměstnanci dětského domova.

Otázka č. 10: Jak často jsi v kontaktu s biologickou rodinou?

Tabulka 12: Frekvence kontaktu s rodinou

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi často (min. jednou týdně)	25	31,65 %
Občas (několikrát do měsíce)	30	37,97 %
Málokdy (párkrát ročně)	17	21,52 %
Velmi málo (max. dvakrát do roka)	3	3,80 %
Vůbec nejsme v kontaktu	4	5,06 %

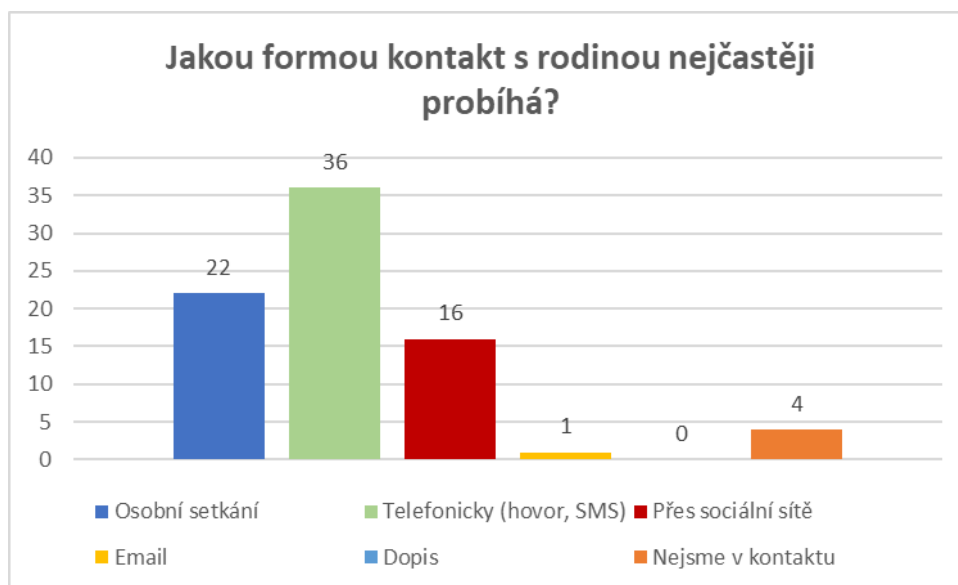
Graf 10: Frekvence kontaktu s rodinou

Tento graf znázorňuje frekvenci kontaktu s biologickou rodinou. Nejvíce (30; 37,97 %) respondentů je v kontaktu se svou rodinou několikrát do měsíce. S 25 (31,65 %) respondenty rodina udržuje kontakt velmi často, což znamená, že komunikace probíhá minimálně jednou týdně. 17 (21,52 %) dotázaných uvedlo, že jsou s rodiči ve spojení jen málokdy, tedy několikrát do roka. Třem (3,80 %) respondentům se rodina ozve pouze jednou až dvakrát ročně a 4 (5,06 %) respondenti s rodinou vůbec žádný kontakt neudržují.

Otázka č. 11: Jakou formou kontakt s rodinou nejčastěji probíhá?

Tabulka 13: Forma kontaktu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Osobní setkání	22	27,85 %
Telefonicky (hovor, SMS)	36	45,57 %
Přes sociální sítě	16	20,25 %
Email	1	1,27 %
Dopis	0	0 %
Nejsme v kontaktu	4	5,06 %

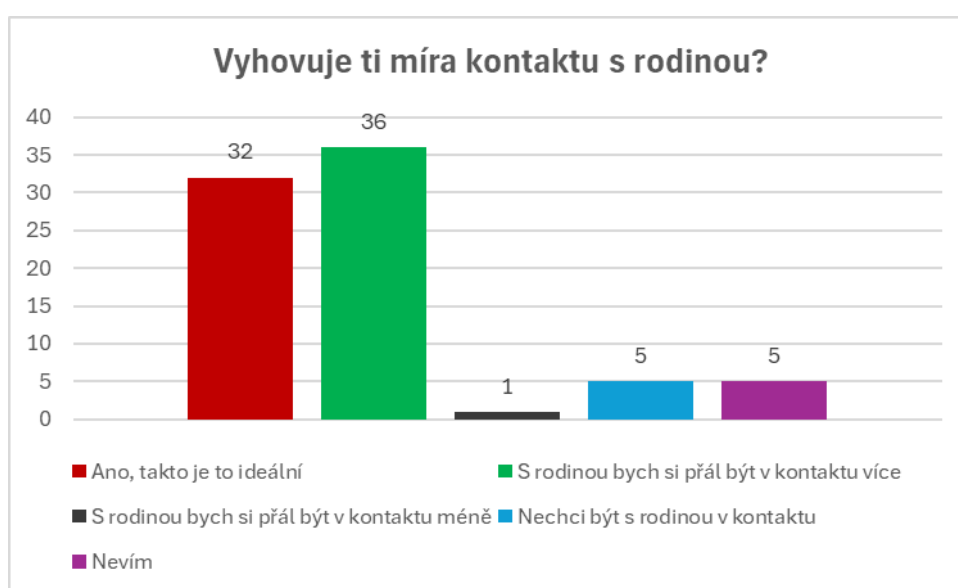
Graf 11: Forma kontaktu

Respondenti (36; 45,57 %) jsou nejčastěji s rodinou v kontaktu prostřednictvím telefonu, a to formou SMS zpráv či hovorů. Pro 22 (27,85 %) respondentů je nejčastější formou kontaktu osobní setkání a 16 (20,25 %) respondentů udržuje nejčastěji kontakt prostřednictvím sociálních sítí. 1 (1,27 %) respondent uvedl, že jeho hlavním zdrojem kontaktu s rodinou je komunikace prostřednictvím emailových zpráv. Předpokládala jsem, že žádný z respondentů jako hlavní zdroj komunikace neuvede dopis, jelikož v dnešní době máme jiné dostupnější formy komunikace, a tato má domněnka byla potvrzena.

Otázka č. 12: Vyhovuje ti míra kontaktu s rodinou?

Tabulka 14: Spokojenost s mírou kontaktu s rodinou

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, takto je to ideální	32	40,51 %
S rodinou bych si přál být v kontaktu více	36	45,57 %
S rodinou bych si přál být v kontaktu méně	1	1,27 %
Nechci být s rodinou v kontaktu	5	6,33 %
Nevím	5	6,33 %

Graf 12: Spokojenost s mírou kontaktu s rodinou

Na základě výzkumného šetření lze konstatovat, že nejvíce respondentů (36; 45,57 %) vnímá míru kontaktu jako nedostačující a přáli by si s rodinou udržovat kontakt častěji. Zajímavé je však zjištění, že druhá početně podobná skupina respondentů (32; 40,51 %) hodnotí míru kontaktu jako ideální. Tento kontrast může být zapříčiněn odlišnými individuálními potřebami dětí, jež mohou souviset např. s osobními zkušenostmi a nastavenými vztahy jak v prostředí dětského domova, tak se vztahy s rodinou. Malá část (5; 6,33 %) respondentů uvedla, že si nepřeje s rodinou udržovat jakýkoli kontakt a stejný podíl respondentů nedokázal na tuto otázku jednoznačně odpovědět – uvedli, že neví, zda je pro ně míra kontaktu vyhovující či nikoli. 1 (1,27 %) respondent by si přál kontakt s rodinou trochu omezit.

Při nastavování kontaktu mezi dětmi a rodinou je důležité tyto fakta vždy v nejlepším zájmu dítěte dostatečně zohlednit, jelikož špatně nastavený kontakt negativně ovlivňuje spokojenost dítěte v zařízení.

Otázka č. 13: Jak vnímáš denní režim domova?

Tabulka 15: Hodnocení denního režimu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Strukturovaný režim dne mi poskytuje předvídatelné a stabilní prostředí	39	49,37 %
Denní režim hodnotím kladně, ale někdy mi chybí spontánnost	25	31,64 %
Denní režim domova mě omezuje a chybí mi pocit svobody	15	18,99 %

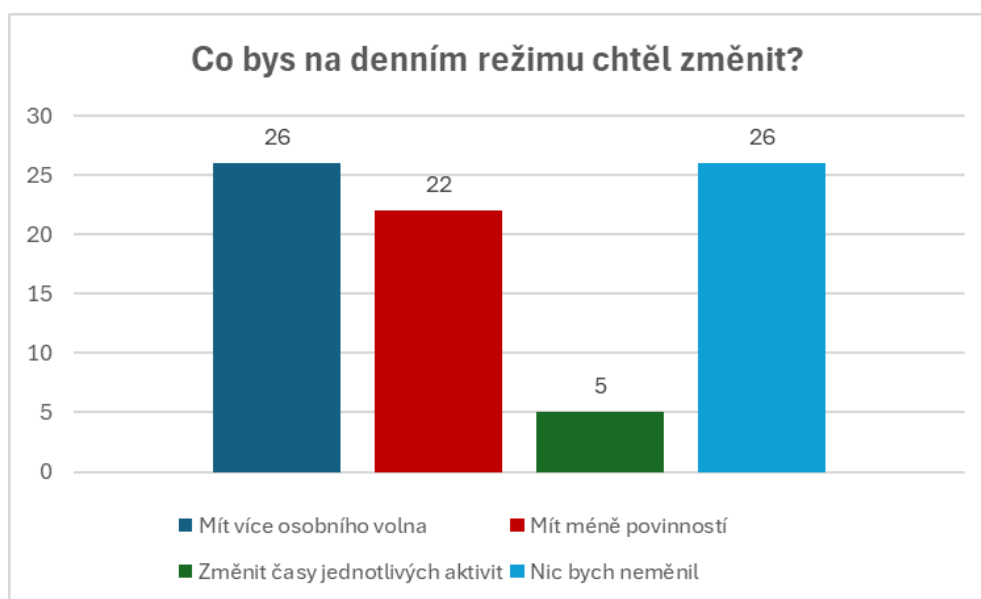
Graf 13: Hodnocení denního režimu

Denní režim dětského domova výrazně ovlivňuje spokojenost dětí v zařízení, neboť stanovený režim určuje celkový průběh jejich dne. Z grafu lze vyčíst, že skoro většina (64; 81,01 %) respondentů vnímá denní režim domova pozitivně. Nejpočetnější skupina (39; 49,37 %) uvádí, že strukturovaný režim dne jim poskytuje předvídatelné a stabilní prostředí, což značí, že se díky stanovenému režimu cítí bezpečně a komfortně. Další skupina (25; 31,64 %) denní režim hodnotí také kladně, jen jim občas chybí trocha spontánnosti. Zbylá část respondentů (15; 18,99 %) zastává negativní postoj, kdy tvrdí, že denní režim domova je omezuje a postrádají pocit svobody.

Otázka č. 14: Co bys na denním režimu chtěl změnit?

Tabulka 16: Preferované změny v denním režimu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Mít více osobního volna	26	32,91 %
Mít méně povinností	22	27,85 %
Změnit časy jednotlivých aktivit	5	6,33 %
Nic bych neměnil	26	32,91 %

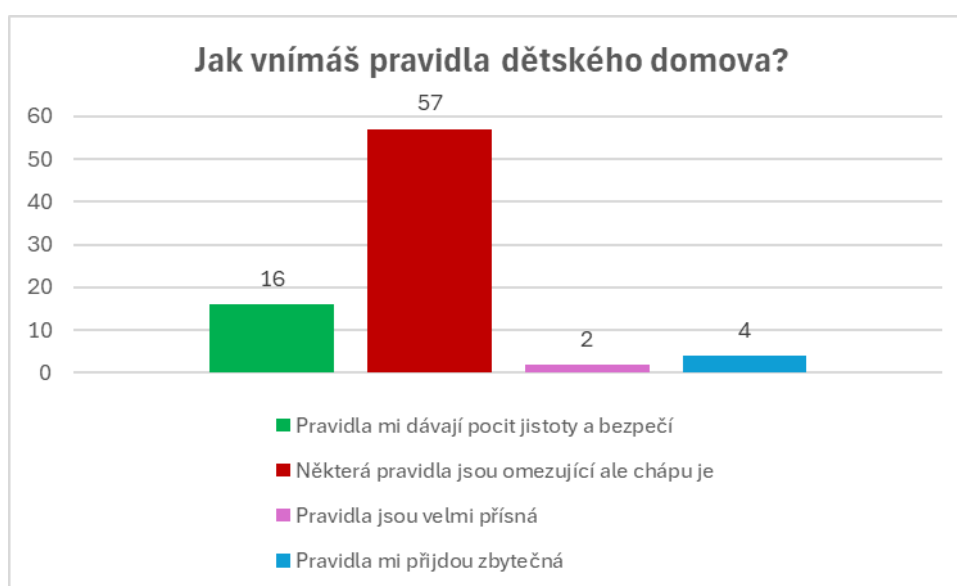
Graf 14: Preferované změny v denním režimu

Tato otázka zjišťovala, zda by respondenti chtěli na denním režimu domova něco změnit a případně, čeho by se změna měla týkat. 26 (32,91 %) respondentům denní režim vyhovuje a nic by na něm neměnili. Ostatní by nějaké změny přivítali. Nejčastěji (26; 32,91 %) bylo uváděno, že by si přáli mít více osobního volna, dále pak mít méně povinností (22; 27,85 %) a 5 (6,33 %) respondentů zmínilo, že jim nevyhovují časy jednotlivých aktivit, tudíž by si přáli, aby měli možnost stanovit si časy jednotlivých aktivit sami dle svých preferencí.

Otázka č. 15: Jak vnímáš pravidla dětského domova?

Tabulka 17: Hodnocení pravidel

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pravidla mi dávají pocit jistoty a bezpečí	16	20,25 %
Některá pravidla jsou omezující, ale chápu je	57	72,15 %
Pravidla jsou velmi přísná	2	2,53 %
Pravidla mi přijdou zbytečná	4	5,06 %

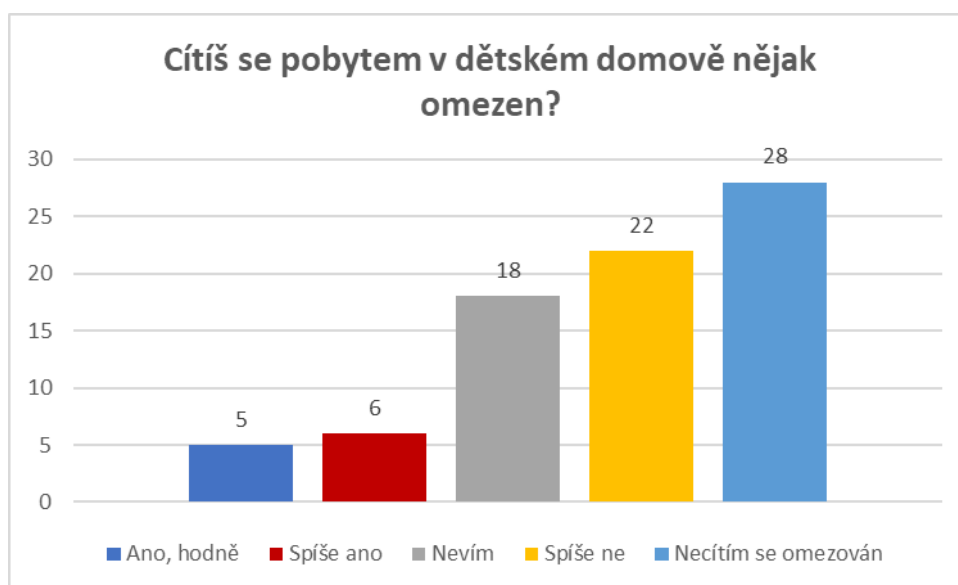
Graf 15: Hodnocení pravidel

Z výsledků vyplývá, že největší podíl (57; 72,15 %) respondentů vnímá pravidla jako omezující, ale zároveň je chápe, což značí, že si uvědomují jejich smysl a nezbytnost k zajištění bezproblémového fungování zařízení. Dalších 16 (20,25 %) respondentů uvedlo, že jim pravidla dávají pocit jistoty a bezpečí. Ostatní (6; 7,59 %) respondenti hodnotí daná pravidla spíše negativně, 2 (2,53 %) respondentům přijdou pravidla velmi přísná a 4 (5,06 %) připadají zbytečná.

Otázka č. 16: Cítíš se pobytem v dětském domově nějak omezen?

Tabulka 18: Pocit omezení

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, hodně	5	6,33 %
Spíše ano	6	7,59 %
Nevím	18	22,78 %
Spíše ne	22	27,85 %
Necítím se omezován	28	35,44 %

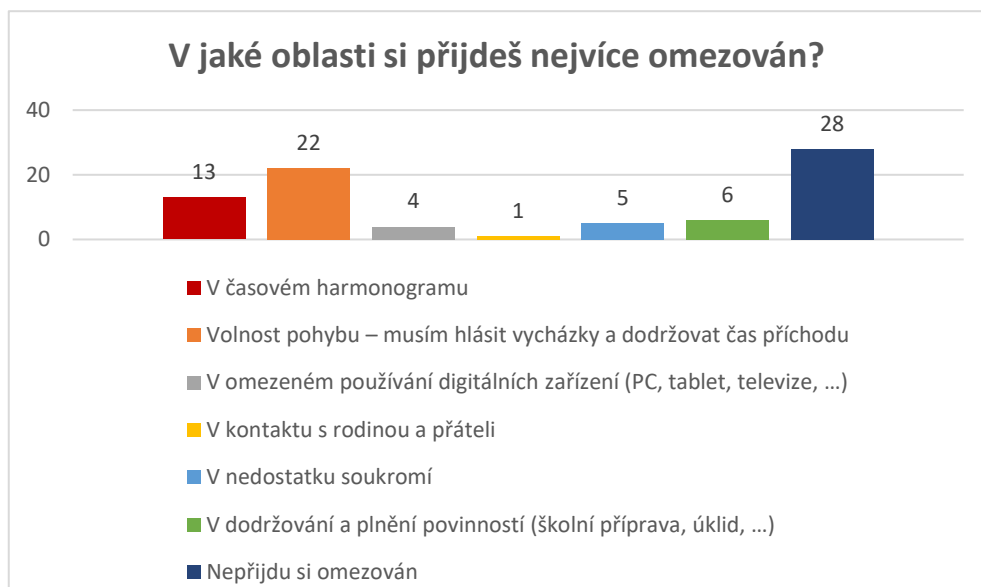
Graf 16: Pocit omezení

Tento graf znázorňuje, zda se děti cítí být pobytem v dětském domově nějak omezovány. Na základě analýzy výsledků lze říct, že většina respondentů nepocítuje výrazná omezení. Nejpočetnější skupina (28; 35,44 %) uvedla, že se pobytem v dětském domově necítí být vůbec omezována. 22 (27,85 %) respondentů odpovědělo spíše ne, což značí, že výrazná omezení nepocítují, avšak vnímají nějaké drobné restriktce a situace, které jsou pro ně občas limitující. Opačný postoj zaujalo 6 (7,59 %) respondentů, kteří odpověděli spíše ano, tedy, že v některých oblastech omezovány jsou, avšak ne v tak extrémní míře. Velmi omezováno si přijde 5 (6,33 %) respondentů.

Otázka č. 17: V jaké oblasti si přijdeš nejvíce omezován?

Tabulka 19: Oblasti, ve kterých si děti přijdou omezovány

	Absolutní četnost	Relativní četnost
V časovém harmonogramu	13	16,46 %
Volnost pohybu – musím hlásit vycházky a dodržovat čas příchodu	22	27,85 %
V omezeném používání digitálních zařízení (PC, tablet, televize, ...)	4	5,06 %
V kontaktu s rodinou a přáteli	1	1,27 %
V nedostatku soukromí	5	6,33 %
V dodržování a plnění povinností (školní příprava, úklid, ...)	6	7,59 %
Nepřijdu si omezován	28	35,44 %

Graf 17: Oblasti, ve kterých si děti přijdou omezovány

Tato otázka navazovala na předešlou otázku, která zjišťovala, zda se děti cítí být pobytem v dětském domově omezovány. Zde jsem se zaměřila na to, v jaké konkrétní oblasti si přijdou být omezovány nejvíce.

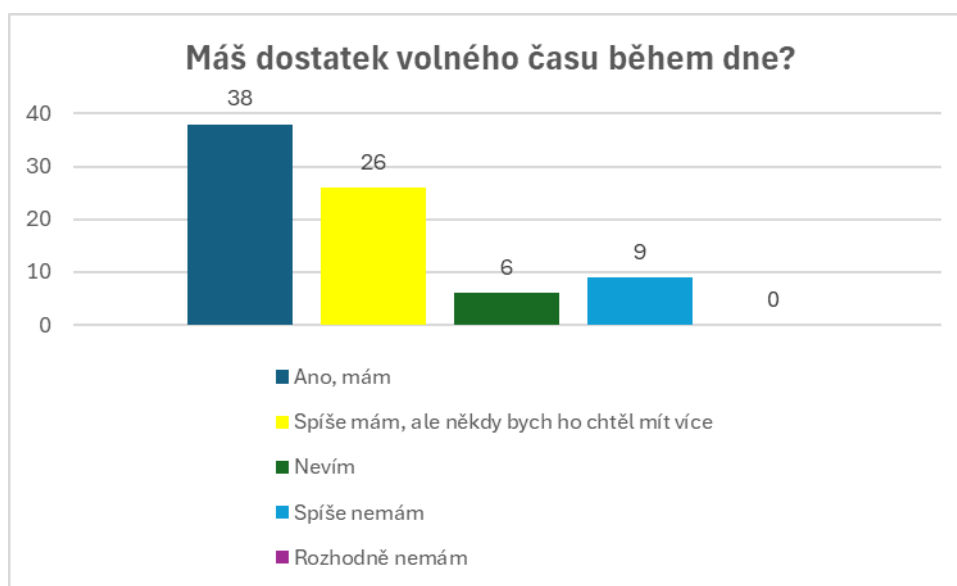
Nejvíce (22; 27,85 %) respondentů si přijde omezováno ve volnosti pohybu, neboť děti mají povinnost vychovatelům hlásit vycházky a dodržovat stanovené časy příchodu apod. 13

(16,46 %) respondentů nejvíce omezuje časový harmonogram, kdy musí dodržovat časy jednotlivých aktivit, jako je např. pevně daný budíček, čas na přípravu do školy, večerka atd. 6 (7,59 %) respondentů hodnotí jako omezující dodržování a plnění povinností, které děti v zařízení mají (např. úklid, školní příprava, ...). Část (5; 6,33 %) respondentů jako největší problém vidí nedostatek soukromí a jiní (4; 5,06 %) si zas přijdou nejvíce limitováni v omezeném používání digitálních zařízení, jako je PC, tablet nebo televize, neboť vychovatelé děti nenechávají celé dny sedět u těchto zařízení, ale čas trávený u PC či televize se snaží hlídat a regulovat. 1 (1,27 %) respondent uvedl, že ho pobyt v dětském domově nejvíce omezuje tím, že nemůže být v kontaktu s rodinou a přáteli tak často, jak by si přál.

Otázka č. 18: Máš dostatek volného času během dne?

Tabulka 20: Hodnocení volného času

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, mám	38	48,10 %
Spíše mám, ale někdy bych ho chtěl mít více	26	32,91 %
Nevím	6	7,59 %
Spíše nemám	9	11,39 %
Rozhodně nemám	0	0 %

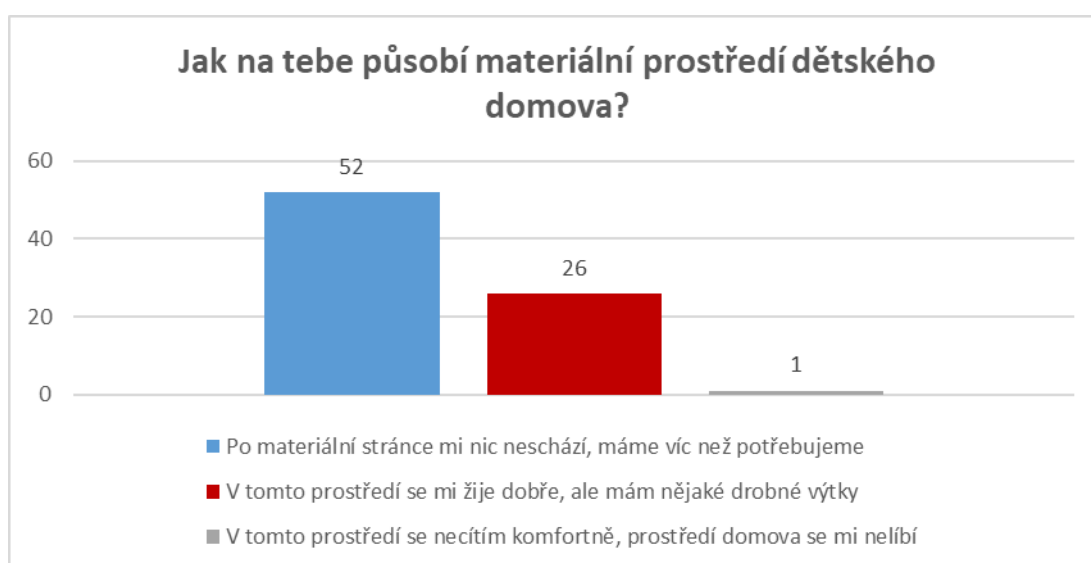
Graf 18: Hodnocení volného času

Z grafu lze vyčíst, že nejvíce respondentů (38; 48,10 %) na danou otázku odpovědělo, že během dne mají dostatek volného času. 26 (32,91 %) respondentů má dostatek volného času také, ale někdy by ho chtěli mít více. 6 (7,59 %) respondentů nedokázalo na otázku jistě odpovědět a 9 (11,39 %) respondentů vnímá čas, který je vyhrazen na osobní volno, jako spíše nedostačující.

Otázka č. 19: Jak na tebe působí materiální prostředí dětského domova?

Tabulka 21: Hodnocení materiálního prostředí DD

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Po materiální stránce mi nic neschází, máme více než potřebujeme	52	65,82 %
V tomto prostředí se mi žije dobře, ale mám nějaké drobné výtky	26	32,91 %
V tomto prostředí se necítím komfortně, prostředí domova se mi nelíbí	1	1,27 %

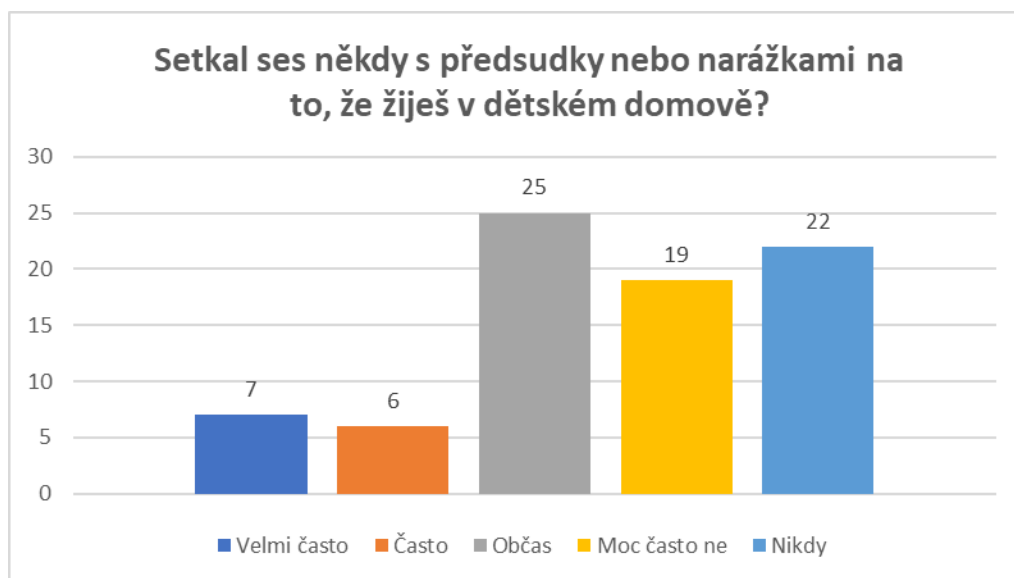
Graf 19: Hodnocení materiálního prostředí DD

Materiální prostředí domova má neodmyslitelný vliv na emocionální a psychický vývoj dětí, proto je nezbytné, aby se děti v prostředí dětského domova cítily dobře. Po vyhodnocení dat z výzkumného šetření lze prohlásit, že děti hodnotí materiální prostředí dětského domova velmi pozitivně. Dokonce více jak polovina (52; 65,82 %) respondentů uvedla, že jim po materiální stránce nic neschází a ve skutečnosti toho mají více než potřebují. 26 (32,91 %) respondentům se v daném prostředí žije také dobře, avšak najdou se u nich nějaké drobné výtky, co se prostředí týče. Pouze 1 (1,27 %) respondent uvedl, že se v prostředí necítí komfortně a prostředí domova se mu nelíbí.

Otázka č. 20: Setkal ses někdy s předsudky nebo narážkami na to, že žiješ v dětském domově?

Tabulka 22: Zkušenosti dětí s předsudky

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi často	7	8,86 %
Často	6	7,59 %
Občas	25	31,65 %
Moc často ne	19	24,05 %
Nikdy	22	27,85 %

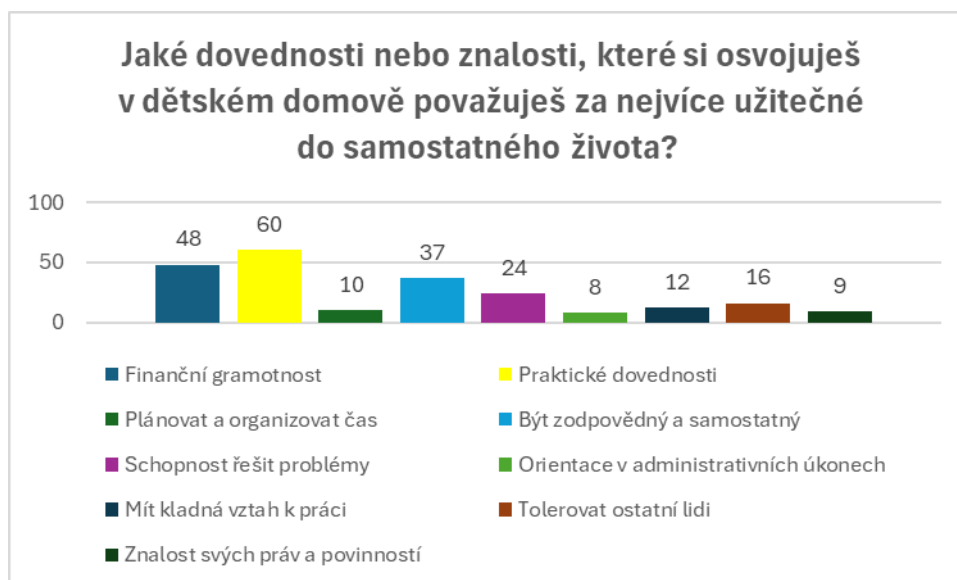
Graf 20: Zkušenosti dětí s předsudky

57 (72,15 %) respondentů se někdy setkala s předsudky nebo narážkami na to, že žijí v dětském domově, přičemž 7 (8,86 %) respondentů se s předsudky a narážkami potýká velmi často, 6 (7,59 %) uvedlo, že často, 25 (31,65 %) občas a 19 (24,05 %) respondentů se s předsudky a narážkami moc často neseťkává, ale osobní zkušenost s nimi mají také. S předsudky a narážkami na to, že žijí v dětském domově se nikdy neseťkalo 22 (27,85 %) respondentů.

Otázka č. 21: Jaké dovednosti nebo znalosti, které si osvojuješ v dětském domově, považuješ za nejvíce užitečné do samostatného života?

Tabulka 23: Nejužitečnější dovednosti do života

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Finanční gramotnost	48	60,76 %
Praktické dovednosti	60	75,95 %
Plánovat a organizovat čas	10	12,66 %
Být zodpovědný a samostatný	37	46,84 %
Schopnost řešit problémy	24	30,38 %
Orientace v administrativních úkonech	8	10,13 %
Mít kladná vztah k práci	12	15,19 %
Tolerovat ostatní lidi	16	20,25 %
Znalost svých práv a povinností	9	11,39 %

Graf 21: Nejužitečnější dovednosti do života

Jednou z úloh dětského domova je připravit děti na samostatný život, proto bylo zkoumáno, jaké dovednosti nebo znalosti, které si děti v DD osvojují, považují za nejvíce užitečné do samostatného života. Respondentům bylo umožněno vybrat až tři oblasti, které považují za nejdůležitější.

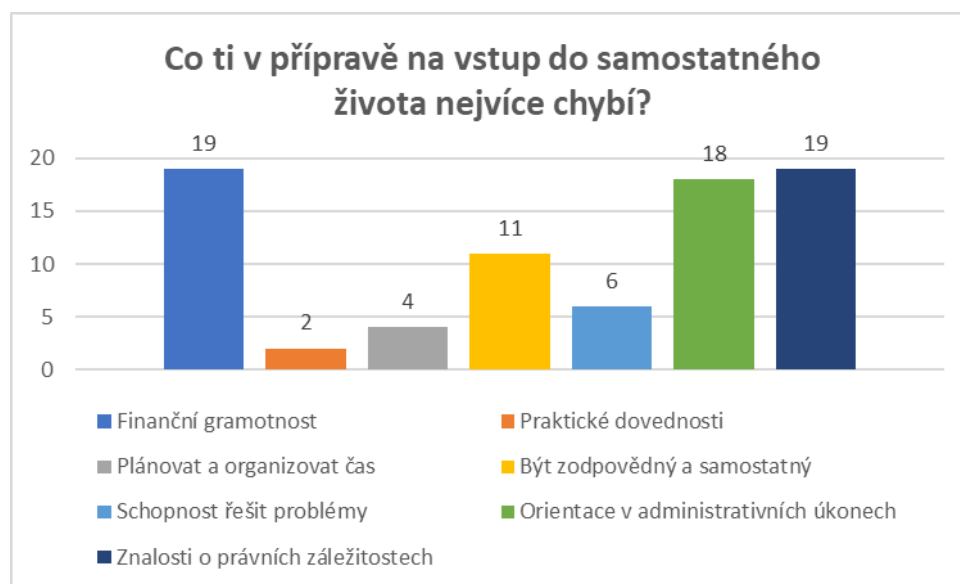
Za nejvíce užitečné považují získání praktických dovedností (60; 75,95 %), finanční gramotnost (48; 60,76 %), dále pak být zodpovědný a samostatný (37; 46,84 %), schopnost řešit problémy (24; 30,38 %), tolerovat ostatní lidi (16; 20,25 %) či mít kladný vztah k práci (12; 15,19 %). Jako méně důležité pak vidí schopnost plánovat a organizovat si čas, znát svá

práva a povinnosti nebo orientovat se v administrativních úkonech, jako je vyznat se ve smlouvách či vědět, jak to chodí na úřadech atd.

Otázka č. 22: Co ti v přípravě na vstup do samostatného života nejvíce chybí?

Tabulka 24: Oblasti, které děti v přípravě postrádají

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Finanční gramotnost	19	24,05 %
Praktické dovednosti	2	2,53 %
Plánovat a organizovat čas	4	5,06 %
Být zodpovědný a samostatný	11	13,92 %
Schopnost řešit problémy	6	7,60 %
Orientace v administrativních úkonech	18	22,78 %
Znalosti o právních záležitostech	19	24,05 %

Graf 22: Oblasti, které děti v přípravě postrádají

Ve výzkumném šetření bylo také zjišťováno, jaké oblasti respondentům v přípravě do samostatného života nejvíce chybí. Výsledky ukazují, že nejčastěji zmiňovanými oblastmi byly finanční gramotnost a znalosti o právních záležitostech, což označilo shodně 19 (24,05 %) respondentů. Další oblastí, kde respondenti pocítují nedostatky, je orientace v administrativních úkonech (18; 22,78 %). Což značí, že děti nejsou dostatečně připravovány na vyřizování úředních záležitostí, jako je komunikace s úřady nebo vyplňování různých formulářů.

11 (13,92 %) respondentů vidí nedostatek v tom, osvojit si, jak být zodpovědný a samostatný a 6 (7,60 %) respondentům v přípravě nejvíce chybí učít se, jak řešit různé problémy.

10 Statistické ověření hypotéz

Tato kapitola se věnuje statistickému ověření hypotéz, které byly na začátku výzkumného šetření stanoveny. Verifikaci hypotéz jsem provedla pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti s hladinou významnosti 5 %.

Nejprve jsem si u každé hypotézy formulovala nulovou a alternativní hypotézu a poté vytvořila tabulky s empirickými a teoretickými četnostmi. Následně jsem vypočítala testové kritérium a kritickou hodnotu. Tyto hodnoty jsem mezi sebou porovnávala a na základě výsledku potvrdila či vyvrátila stanovené hypotézy.

Počítáno bylo dle následujících vzorců:

$$T\check{C} = \frac{\text{součet řádků empirických četností} * \text{součet sloupců}}{\text{počet prvků}}$$

$$TK = \frac{(\text{empirická četnost} - \text{teoretická četnost})^2}{\text{teoretická četnost}}$$

$$KH = \chi^2_{1-\alpha}(r - 1) * (s - 1)$$

Hypotéza č. 1: Mladší děti mají s vychovateli lepší vztahy než starší děti.

H₀: Věk nemá vliv na kvalitu vztahu s vychovateli.

H₁: Věk má vliv na kvalitu vztahu s vychovateli.

Pro testování této hypotézy byla použita data z otázky č. 2 „*Kolik ti je let?*“ a otázky č. 7 „*Jaké máš vztahy s vychovateli?*“.

Respondenti byli rozděleni podle věku do dvou kategorií, a to na skupinu mladších dětí (11-13 let) a skupinu starších dětí (14-16 let). Původní pětibodová škála („*Velmi dobré – dostatečně se mi věnují a mohu se na ně s čímkoli obrátit*“, „*Spíše dobré – rozumíme si, ale někdy máme neshody*“, „*Neutrální – moc se s nimi nebavím*“, „*Spíše špatné – nerozumíme si, moc se mi nevěnují*“, „*Velmi špatné – máme mezi sebou konflikty*“), která byla v dotazníku u otázky č. 7, jenž zjišťovala, jaký vztah mají děti s vychovateli, vykazovala v negativních kategoriích nízké četnosti. Aby bylo možno hypotézu spolehlivě otestovat, sloučila jsem odpovědi do širších kategorií, a to na **pozitivní vztahy** („*Velmi dobré*“, „*Spíše dobré*“) a **negativní vztahy** („*Neutrální*“, „*Spíše špatné*“, „*Velmi špatné*“). Odpověď „*Neutrální*“ jsem

zařadila mezi negativní vztahy, jelikož v tomto kontextu odpověď znamená, že se děti s vychovateli moc nebaví, tudíž nemají silný pozitivní vztah.

Tabulka 25: Empirické četnosti H1

Empirické četnosti	Pozitivní vztahy	Negativní vztahy	Celkem
Mladší děti	29	5	34
Starší děti	38	7	45
Celkem	67	12	79

Tabulka 26: Teoretické četnosti H1

Teoretické četnosti	Pozitivní vztahy	Negativní vztahy	Celkem
Mladší děti	28,83544304	5,164556962	34
Starší děti	38,16455696	6,835443038	45
Celkem	67	12	79

$$TK = 0,0108534$$

$$KH = 3,841$$

$$TK < KH \rightarrow 0,0108534 < 3,841$$

Kritická hodnota je větší než testové kritérium, tudíž nulovou hypotézu nezamítáme. Věk tedy nemá vliv na kvalitu vztahu s vychovateli.

Hypotéza č. 1 „Mladší děti mají s vychovateli lepší vztahy než starší děti“ **nebyla potvrzena.**

Hypotéza č. 2: Dívky mají častěji v dětském domově někoho, komu se mohou svěřit se svými problémy a starostmi než chlapci.

H₀: Dívky a chlapci mají stejnou pravděpodobnost mít v dětském domově někoho, komu se mohou svěřit se svými problémy a starostmi.

H₁: Dívky mají větší pravděpodobnost mít v dětském domově někoho, komu se mohou svěřit se svými problémy a starostmi.

K ověření této hypotézy sloužily odpovědi na otázku č. 1 „Pohlaví“ a otázku č. 9 „Máš v dětském domově někoho, komu věříš a svěřuješ se mu se svými problémy?“.

Tabulka 27: Empirické četnosti H2

Empirické četnosti	Ano	Ne	Celkem
Dívka	32	6	38
Chlapec	35	6	41
Celkem	67	12	79

Tabulka 28: Teoretické četnosti H2

Teoretické četnosti	Ano	Ne	Celkem
Dívka	32,2278481	5,772151899	38
Chlapec	34,7721519	6,227848101	41
Celkem	67	12	79

$$TK = 20,43377457$$

$$KH = 3,841$$

$$TK > KH \rightarrow 20,43377457 > 3,841$$

Testové kritérium je větší než kritická hodnota, tudíž zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Můžeme tedy říct, že dívky mají v dětském domově častěji osobu, které se mohou svěřit se svými problémy a starostmi než chlapci.

Hypotéza č. 2 „*Dívky mají častěji v dětském domově někoho, komu se mohou svěřit se svými problémy a starostmi než chlapci*“ **byla potvrzena.**

Hypotéza č.3: Starší děti se cítí být pobytem v dětském domově více omezovány než mladší děti.

H₀: Věk dětí nemá statisticky významný vliv na míru vnímaného omezení způsobeného pobytem v dětském domově.

H₁: Věk dětí má statisticky významný vliv na míru vnímaného omezení způsobeného pobytem v dětském domově.

Testování této hypotézy bylo provedeno na základě dat z otázky č. 2 „*Kolik ti je let?*“ a otázky č. 16 „*Cítíš se pobytem v dětském domově nějak omezen?*“.

U této hypotézy byli respondenti opět rozděleni podle věku do dvou kategorií, a to na skupinu mladších dětí (11-13 let) a skupinu starších dětí (14-16 let). Respondenti měli v dotazníku u otázky č. 16 *Cítíš se pobytem v dětském domově nějak omezen?* na výběr z pěti možností - „*Ano, hodně*“, „*Spíše ano*“, „*Nevím*“, „*Spíše ne*“, „*Necítím se omezován*“. Pro účely ověření hypotézy byly odpovědi z důvodu nízkého zastoupení některých kategorií sloučeny do tří skupin – **cítím se omezován** (zahrnuje odpovědi „*Ano, hodně*“, „*Spíše ano*“), **nevím, spíše ne / necítím se omezován**.

Tabulka 29: Empirické četnosti H3

Empirické četnosti	Cítím se omezován	Nevím	Spíše ne / Necítím se omezován	Celkem
Mladší děti	4	8	21	33
Starší děti	7	10	29	46
Celkem	11	18	50	79

Tabulka 30 Teoretické četnosti H3

Teoretické četnosti	Cítím se omezován	Nevím	Spíše ne /Necítím se omezován	Celkem
Mladší děti	4,594936709	7,518987342	20,88607595	33
Starší děti	6,405063291	10,48101266	29,11392405	46
Celkem	11	18	50	79

$$TK = 0,186206$$

$$KH = 5,991$$

$$TK < KH \rightarrow 0,186206 < 5,991$$

Kritická hodnota je větší než testové kritérium, tudíž nulovou hypotézu nezamítáme. Mezi věkem dětí a mírou vnímaného omezení způsobeného pobytem v dětském domově není statisticky významný vztah.

Hypotéza č. 3 „*Starší děti se cítí být pobytem v dětském domově více omezovány než mladší děti*“ **nebyla potvrzena.**

Hypotéza č. 4: Děti, které jsou v dětském domově delší dobu, jsou méně v kontaktu s rodinou než děti, které jsou v dětském domově kratší dobu.

H₀: Mezi délkou pobytu v dětském domově a mírou kontaktu s rodinou není statisticky významný vztah.

H₁: Mezi délkou pobytu v dětském domově a mírou kontaktu s rodinou je statisticky významný vztah.

Pro testování této hypotézy byla využita data získaná z otázky č. 3 „*Jak dlouho žiješ v dětském domově?*“ a otázky č. 10 „*Jak často jsi v kontaktu s biologickou rodinou?*“.

Za účelem ověření hypotézy byli respondenti rozděleni do dvou kategorií, a to na skupinu dětí, které žijí v dětském domově delší dobu (3 a více let), a skupinu dětí žijících v dětském domově kratší dobu (maximálně 2 roky).

Také došlo ke sloučení kategorií týkající se frekvence kontaktu. Respondenti měli v dotazníku u otázky č. 10 *Jak často jsi v kontaktu s biologickou rodinou?* na výběr z pěti možností – „*Velmi často (minimálně jednou týdně)*“, „*Občas (několikrát do měsíce)*“, „*Málokdy (párkrát ročně)*“, „*Velmi málo (maximálně dvakrát do roka)*“, „*Vůbec nejsme v kontaktu*“. Tyto odpovědi byly však kvůli nízkým četnostem v některých kategoriích sloučeny do tří skupin – **častý kontakt** (min. jednou týdně), v dotazníku zastoupeno odpovědí „*velmi často*“, **občasný kontakt** (několikrát do měsíce), v dotazníku zastoupeno odpovědí „*občas*“ a **minimální až žádný kontakt** (max. párkrát do roka), spojuje odpověď „*málokdy*“, „*velmi málo*“ a „*vůbec nejsme v kontaktu*“.

Tabulka 31: Empirické četnosti H4

Empirické četnosti	Častý kontakt (minimálně jednou týdně)	Občasný kontakt (několikrát do měsíce)	Minimální až žádný kontakt (max. párkrát do roka)	Celkem
Děti žijící v DD kratší dobu	11	14	8	33
Děti žijící v DD delší dobu	14	16	16	46
Celkem	25	30	24	79

Tabulka 32: Teoretické četnosti H4

Teoretické četnosti	Častý kontakt (minimálně jednou týdně)	Občasný kontakt (několikrát do měsíce)	Minimální až žádný kontakt (max. párkrát do roka)	Celkem
Děti žijící v DD kratší dobu	10,44303797	12,53164557	10,02531646	33
Děti žijící v DD delší dobu	14,55696203	17,46835443	13,97468354	46
Celkem	25	30	24	79

$$TK = 1,04917$$

$$KH = 5,991$$

$$TK < KH \rightarrow 1,04917 < 5,991$$

Vzhledem k tomu, že testové kritérium je menší než kritická hodnota, tak nulovou hypotézu nezamítáme. Mezi délkou pobytu v dětském domově a mírou kontaktu s rodinou není statisticky významný vztah.

Hypotéza č.4 „*Děti, které jsou v dětském domově delší dobu, jsou méně v kontaktu s rodinou než děti, které jsou v dětském domově kratší dobu*“ **nebyla potvrzena.**

11 Závěr výzkumného šetření

Tato kapitola je věnována celkovému shrnutí výsledků, které vzešly z kvantitativního výzkumného šetření, které probíhalo v období od 3. 3. 2025 do 24. 3. 2025. Ke sběru dat byl použit dotazník vlastní konstrukce, jenž obsahoval 22 uzavřených otázek. Výzkumného šetření se celkem zúčastnilo 79 dětí ve věku 11-16 let žijících v dětském domově.

Hlavním cílem a zároveň hlavní výzkumnou otázkou výzkumného šetření bylo zjistit „*Jak se dětem žije v dětském domově?*“. V návaznosti na hlavní výzkumnou otázku bylo formulováno 6 dílčích výzkumných otázek a 4 hypotézy.

První dílčí výzkumná otázka zjišťovala, co se dětem v dětském domově líbí a co jim naopak schází. K zodpovězení této otázky přispěla analýza odpovědí v dotazníku, a to konkrétně otázka č. 5, 6. Ze získaných dat vyplývá, že se dětem v dětském domově nejvíce líbí možnost volnočasových aktivit, což značí, že většina dětských domovů se snaží dětem poskytnout širokou škálu volnočasových aktivit a děti se těchto aktivit rádi účastní. Možnost trávit volný čas smysluplně a dle svých zájmů je pro děti velmi důležitá a přispívá k celkové spokojenosti dětí v dětském domově. Dalším výrazným aspektem, který se dětem líbí, jsou vzájemné vztahy s vychovateli a ostatními dětmi. Někteří si na životě v dětském domově cení toho, že jim dětský domov zajišťuje pocit bezpečí a stability. Pokud jde o to, co dětem v dětském domově nejvíce schází, tak nejčastěji uváděly, že jim v dětském domově chybí rodina, tento aspekt uvedlo dokonce 67,09 %. Dále děti uváděly, že nemají dostatek soukromí a volného času a některým chybí větší míra porozumění.

Druhá dílčí výzkumná otázka se zabývala tím, jaké mají děti vztahy s vychovateli a ostatními dětmi. Na vztahy jsme již trochu narazili v předešlém odstavci, ale zde tyto vztahy probereme podrobněji. Z dotazníku se k tomuto váže otázka č. 7 a 8. Ke spokojenému životu dětí v dětském domově velmi přispívají pozitivní vztahy jak s vychovateli, tak ostatními dětmi, proto mě těší zjištění, že 67 (84,81 %) dětí uvedlo, že mají s vychovateli pozitivní vztah. Vychovatelé se jim dostatečně věnují a mohou se na ně s čímkoli obrátit. Mezi některými se občas vyskytnou drobné neshody, ale ty se podaří opět urovnat. Negativní vztahy s vychovateli uvedlo pouze jedno dítě. Zbylí uvedli, že se s vychovateli moc nebaví, a tudíž zastávají neutrální postoj.

Co se týče vztahů mezi dětmi, tak děti mezi sebou mají přátelské vztahy a vzájemně si pomáhají, nicméně mezi většinou (47; 59,49 %) se občas vyskytnou nějaké konflikty, což je však zcela běžné a je to přirozenou součástí dětského kolektivu. Pozitivní je, že žádné dítě

nevedlo, že by mělo s nějakým dítětem v zařízení špatný vztah či k sobě nemělo žádného kamaráda a cítilo by se samo.

S druhou dílčí výzkumnou otázkou byla spjata hypotéza č. 1 – „*Mladší děti mají s vychovateli lepší vztahy než starší děti.*“. Tato hypotéza však nebyla potvrzena, a tak můžeme konstatovat, že věk dětí nemá vliv na kvalitu vztahu s vychovateli.

Třetí dílčí výzkumná otázka se vztahovala k sociálním vzbám dětí, kdy cílem otázky bylo zjistit, zda děti v dětském domově mají člověka, kterému se mohou otevřeně svěřit se svými problémy a starostmi. Analýza vycházela z dotazníkové otázky č. 9 a na základě analyzovaných dat můžeme konstatovat, že 64 (81,01 %) dětí má k někomu v zařízení natolik důvěrný vztah, že se mu svěřuje se svými problémy a starostmi. Nejčastěji důvěřují svému kamarádovi (32; 40,51 %), vychovateli (30; 37,97 %) a někteří (2; 2,53 %) se nejčastěji svěřují jinému zaměstnanci dětského domova.

Třetí výzkumná otázka souvisela s druhou hypotézou – „*Dívky mají častěji v dětském domově někoho, komu se mohou svěřit se svými problémy a starostmi než chlapci.*“. Tuto hypotézu jsem stanovila na základě toho, že dívky bývají obecně více otevřenější a častěji sdílejí své pocity. Na základě statistické analýzy dat byla tato hypotéza potvrzena.

Čtvrtá dílčí výzkumná otázka zjišťovala, jak děti vnímají denní režim a pravidla dětského domova. Názory dětí na denní režim i pravidla jsou však různorodé. 39 (49,37 %) dětí uvedlo, že strukturovaný režim dne jim poskytuje předvídatelné a stabilní prostředí, což značí, že pro tyto děti je každodenní rutina pozitivní a přispívá k jejich pocitu bezpečí. 25 dětí (31,64 %) uvedlo, že daný režim dne je pro ně také vyhovující, ale někdy omezuje jejich potřebu spontánnosti a pro ostatní (15; 18,99 %) je stanovený režim dne omezující a postrádají kvůli němu pocit svobody. Na otázku, co by na denním režimu chtěly nejvíce změnit, nejčastěji uváděly, že by chtěly mít během dne více osobního volna a někteří by si přáli mít méně povinností.

Pokud jde o pravidla, tak většina (57; 72,15 %) dětí vnímá pravidla v dětském domově jako omezující, ale chápou, že jsou potřeba. Zjišťováno také bylo, v čem je režim dne a pravidla nejvíce omezují. Děti nejčastěji zmínily, že si přijdou omezovány ve volnosti pohybu (22; 27,85 %), neboť musí ohlašovat vycházky a dodržovat časy návratu, a dále pak v časovém harmonogramu (13; 16,46 %). Důležité je ale i zmínit, že 28 (35,44 %) dětí si pobytem v dětském domově neprijde vůbec omezovány.

V návaznosti na čtvrtou výzkumnou otázku byla formulována třetí hypotéza – „*Starší děti se cítí být pobytem v dětském domově více omezeny než mladší děti.*“ Zde jsem vycházela z předpokladu, že starší děti budou omezení vnímat intenzivněji než mladší děti, neboť starší děti mají větší potřebu autonomie, avšak na základě statistické analýzy získaných dat se platnost této hypotézy nepotvrdila.

Jelikož jedním z úkolů dětského domova je připravit děti na vstup do samotného života, tak pátá dílčí výzkumná otázka měla za cíl zjistit, jaké dovednosti a znalosti, které si děti osvojují v dětském domově, považují za užitečné pro svůj budoucí život. Odpověď na tuto otázku byla zjišťována na základě dat získaných z dotazníkového šetření, konkrétně z odpovědí na otázku č. 21. Z výzkumu vyplývá, že děti za nejvíce užitečné považují získání praktických dovedností (60; 75,95 %), finanční gramotnost (48; 60,76 %) a být zodpovědný a samostatný (37; 46,84 %). Překvapivým zjištěním je, že pouze 8 (10,13 %) dětí považuje orientaci v administrativních úkonech za důležitou dovednost pro samostatný život a pouze 9 (11,39 %) dětí za jednu ze zásadních věcí považuje znalost svých práv a povinností, přičemž obě tyto dovednosti jsou zásadní.

Tento výsledek může být však ovlivněn tím, že s praktickými činnostmi a finanční gramotností se děti již nyní běžně setkávají v každodenním životě, kdežto administrativní záležitosti za ně nyní řeší především dospělí a nemají s nimi takové osobní zkušenosti.

Ve výzkumném šetření bylo ale také zkoumáno, jaké oblasti dětem v přípravě na samostatný život nejvíce chybí a nejčastěji byly zmiňovány právě znalosti o právních záležitostech (19; 24,05 %) a orientace v administrativních úkonech (18; 22,78 %). Což může být i důvodem toho, že respondenti za důležitější považují jiné oblasti, neboť těmto oblastem není v dětských domovech věnována dostatečná pozornost. Překvapivé také je, že 19 (24,05 %) dětí uvedlo, že se v dětském domově dostatečně nevěnují finanční gramotnosti, přičemž tato dovednost je jednou z klíčových dovedností pro stabilní a samostatný život, a pokud této oblasti není v dětském domově věnována dostatečná pozornost, může to mít negativní důsledky na budoucí život dětí.

Poslední výzkumná otázka se věnovala tomu, jak často jsou děti z dětského domova v kontaktu s biologickou rodinou. Odpověď byla získána z odpovědí na otázku č. 10. Většina (55; 69,62 %) dětí je s rodinou v kontaktu několikrát do měsíce, přičemž u 25 (31,65 %) dětí komunikace probíhá minimálně jednou týdně. Ostatní děti jsou s rodinou v kontaktu velmi

zřídka, či dokonce vůbec (4; 5,06 %). Kontakt nejčastěji probíhá telefonicky nebo formou osobního setkání. Skoro polovina (36;45,57 %) dětí by si přála být s rodinou v kontaktu více.

S šestou výzkumnou otázkou byla spjata hypotéza č. 4 - „*Děti, které jsou v dětském domově delší dobu, jsou méně v kontaktu s rodinou než děti, které jsou v dětském domově kratší dobu.*“ Statistické vyhodnocení dat platnost této hypotézy nepotvrdilo.

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku:

To, jak se dítě v dětském domově cítí, má zásadní vliv na to, jak se mu v dětském domově žije. Lze říci, že většina (52; 65,82 %) dětí se v dětském domově cítí dobře, a dokonce 16 (20,25 %) z nich velmi dobře, dalších 20 (25,32 %) dětí se cítí neutrálně a 7 (8,86 %) dětí hodnotí život v dětském domově negativně.

Co se týče materiálního prostředí dětského domova, tak většina dětí uvedla, že po materiální stránce jim nic neschází, a dokonce mají více, než potřebují. Najdou se ale ovšem i tací, kteří mají k prostředí domova drobné výtky, ale jinak se jim v tomto prostředí žije dobře. Zcela negativně prostředí dětského domova hodnotí pouze jedno dítě, které uvedlo, že se mu prostředí domova nelíbí a necítí se v něm komfortně.

Nicméně většina dětí vnímá dětský domov jako místo, které jim poskytuje předvídatelné a stabilní prostředí, v kterém se cítí bezpečně. Pozitivně také vnímají vztahy s vychovateli a ostatními dětmi, což přispívá k tomu, že se děti v dětském domově cítí dobře a součást kolektivu. Vychovatelé či ostatní děti jsou pro ně také často oporou v těžkých chvílích.

Spokojenost dětí v dětském domově často narušuje absence rodiny, kdy téměř polovina dětí by si přála být s rodinou v kontaktu častěji. Děti také často uváděly, že v dětském domově nemají dostatek soukromí a volného času, anebo že mají během dne hodně povinností. Právě tyto faktory mohou mít negativní vliv na spokojenost dětí.

Důležité je si ale uvědomit, že to, jak se dítěti žije v dětském domově, také velmi závisí na jeho individuálních potřebách a charakteristice, neboť každé dítě je jedinečné.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se snažila přiblížit život v dětském domově z pohledu samotných dětí, neboť jen děti samotné dokážou co nejpřesněji zhodnotit pobyt v dětském domově.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, jak se dětem ve věku 11-16 let žije v dětském domově. Práce byla rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem se věnovala několika klíčovými oblastem, které souvisí s životem v dětském domově.

Nejprve jsem se zabývala charakteristikou ústavní a ochranné výchovy a popisu jednotlivých školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Poté jsem se zaměřila přímo na dětský domov, kde jsem popsala, jaká práva a povinnosti děti v zařízení mají a jak vypadá každodenní režim dětí. Zabývala jsem se také tím, jaký vliv má institucionální péče na psychický a emocionální vývoj dítěte a na kontakt dětí s biologickou rodinou. V neposlední řadě jsem se zaměřila na osoby zajišťující péči dětí v dětském domově a na to, v čem se liší výchova v dětském domově oproti výchově v rodině. V práci se také věnuji odchodu dětí z dětského domova a možnostem podpory po jeho opuštění a poukazuji na častá rizika, s kterými se mladí dospělí po odchodu ze zařízení setkávají.

V praktické části diplomové práce jsem se věnovala kvantitativnímu výzkumnému šetření, jenž bylo realizováno formou dotazníkového šetření, pomocí dotazníku vlastní konstrukce. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 79 respondentů. Na počátku výzkumu jsem si stanovila hlavní výzkumnou otázku, na níž navazovalo 6 dílčích výzkumných otázek a 4 hypotézy. Po shromáždění dat následovalo jejich vyhodnocení a interpretace. Hypotézy byly statisticky ověřeny pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti při hladině významnosti 5 %. Potvrzena byla pouze jedna hypotéza.

Výsledky výzkumu ukázaly, že většině dětí se v dětském domově žije dobře a po materiální stránce nestrádají. K jejich celkové spokojenosti přispívají kvalitní vztahy s vychovateli a ostatními dětmi a také pestrá nabídka volnočasových aktivit. Dětský domov vnímají jako místo, které jim poskytuje pocit bezpečí a stability, což je velmi důležité zejména pro jejich pohodu a psychický vývoj.

Nicméně výzkum také odhalil několik negativních aspektů, které ovlivňují spokojenost dětí. Jedním z těchto prvků je omezený kontakt s rodinou. Mezi další aspekty pak patří nedostatek soukromí a volného času nebo nedostatek porozumění.

Problematika dětí vyrůstajících mimo vlastní rodinu je v České republice velmi aktuální a široce diskutovaná. Přínos mé práce vidím v přiblížení života v dětském domově z pohledu samotných dětí, čímž přispívá ke zvýšení veřejného povědomí o životě v dětském domově a problémech, které s tím souvisejí. Práce umožňuje identifikovat pozitivní a negativní aspekty, jež ovlivňují spokojenost dětí v dětském domově, a tím upozorňuje na oblasti, které je třeba zlepšit, aby se dětem v dětském domově žilo lépe.

POUŽITÁ LITERATURA

BĚHOUNKOVÁ, Leona. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Univerzita Karlova 1. lékařská fakulta v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze Klinika adiktologie, 2012. ISBN 978-80-7476-020-4.

BENDL, Stanislav. *Výchovatelství Učebnice teoretických základů oboru*. Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9762-5.

BITTNER, Petr. *Děti z ústavů*. Liga lidských práv, 2007. ISBN 978-80-903473-4-2.

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

DUŠKOVÁ, Šárka; HOFSCHEIDEROVÁ, Anna a HOLOUBKOVÁ, Kamila. *Můj život v dětském domově Příběhy a rady pro tebe*. Liga lidských práv, 2016. ISBN 978-80-87414-27-9.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GOTTWALDOVÁ, Martina. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, 2006.

GRUJIČOVÁ, Jitka. *Analýza stavu a dalšího rozvoje mladých lidí po pouštění zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy za období 1995-2004*. Praha: MV a MŠMT, 2007. ISBN 978-80-254-0259-7.

HRDLIČKOVÁ, Vlasta a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Online. 2., aktualizované vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

KALENDA, Soňa; HRBÁČKOVÁ, Karla a HLADÍK, Jakub. *Porozumění procesu autoregulace u dětí a mladistvých v institucionální péči*. Druhé, nezměněné vydání. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015. ISBN 978-80-7454-149-0.

KAUFMANN-HUBER, Gertrud a SIROVÁTKOVÁ, Alžběta. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-203-3.

- KOVAŘÍK, Jiří. *Náhradní rodinná péče v praxi: kapitoly z vývojové psychologie, výsledky aktuálních výzkumů, nejčastější dotazy*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
- KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s, 2017. ISBN 978-80-7552-821-6.
- LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Online. Vyd. 4., dopl., V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk; BUBLEOVÁ, Věduna a KOVAŘÍK, Jiří. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum, 1997. ISBN 80-85121-89-1.
- NOVOTNÝ, Jan Sebastian. *Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015. ISBN 978-80-7464-700-0.
- PEMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-1338-5.
- PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. ISBN 978-80-7421-040-2.
- ŠKOVIERA, Albín. *Náhradná výchovná starostlivosť – zmena paradigma*. In: HUDEČKOVÁ, Viera a ŠKOVIERA, Albín, eds. *Křižovatky XII: Prevýchova jako dialóg*. Bratislava: Diagnostické centrum Trstínska 2, 2024. ISBN 978-80-974766-0-1.
- ŠKOVIERA, Albín. *Osobní konzultace k diplomové práci*. 2024.
- ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠTIKOVÁ, Gabriela; ŠENKOVÁ, Dominika; BELICOVÁ, Marcela a RÁŽ, Václav. *Fenomén dítěte v systému, aneb, Teorie a praxe náhradní rodinné výchovy*. Vydání: první. Praha: Yourchance o.p.s, 2020. ISBN 978-80-906954-6-7.
- VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy*. Brno. 2022. ISBN 978-80-7631-060-5.

Internetové zdroje:

ADRA. Dobrovolnictví u dětí. In: *ADRA* [online]. 2024 [cit. 2024-12-02]. Dostupné z: <https://adra.cz/jak-pomahame/dobrovolnictvi/praha/nase-aktivity/dobrovolnictvi-u-deti/>.

AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. Resilience. In: *APA Dictionary of Psychology* [online]. 2018 [cit. 2024-12-05]. Dostupné z: <https://dictionary.apa.org/resilience>.

DĚTSKÝ DOMOV KRALUPY. *Pro rodiče* [online]. 2024 [cit. 2024-11-29]. Dostupné z: <https://ddkralupy.cz/pro-rodice>.

DĚTSKÝ DOMOV PARDUBICE. *Směrnice 2/2017/S – užívání tréninkového bytu*. [online]. 2017 [cit. 2024-12-07]. Dostupné z: <https://www.ddpardubice.cz/dulezite-dokumenty>.

DĚTSKÝ DOMOV PARDUBICE. *Směrnice 4/2017/S – samostatná tréninková skupina*. [online]. 2017 [cit. 2024-12-07]. Dostupné z: <https://www.ddpardubice.cz/dulezite-dokumenty>.

DĚTSKÝ DOMOV PARDUBICE. *Vnitřní řád dětského domova* [online]. Pardubice: Dětský domov Pardubice, 2017 [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.ddpardubice.cz/media/cache/file/99/vnitri-rad-2017.pdf>.

HOŠKOVÁ, Michaela. Startovací bydlení pro mladé. In: *Pardubice* [online]. 2015 [cit. 2024-11-24]. Dostupné z: <https://pardubice.eu/startovaci-bydleni>.

LANKAŠOVÁ, Markéta a TYKALOVÁ, Tereza. Dětské domovy mají málo vychovatelů, musejí umět zastoupit lékaře i policistu. In: *Idnes.cz* [online]. 2024 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vychovatel-detsky-domov-prace-prestiz-dite.A240327_153526_domaci_vals.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Resilience aneb Co nás chrání před zlým osudem*. [online]. Roč. 2005, č. 84, 46, 2005/1. [cit. 2024-11-24]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2005/cislo-1/resilience.html>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Dávky péstounské péče a zaopatřovací příspěvky pro mladé dospělé*. [online]. [cit. 2024-11-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky-pro-mlade-dospele#ZaPrJe>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Doplatek na bydlení*. [online]. [cit. 2024-11-23]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/doplatek-na-bydleni>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Podpora mladých lidí opouštějících náhradní péči*. [online]. 2021 [cit. 2024-11-23]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodick%C3%A1_informace_ZP_final.pdf/7e939737-aa1a-15d2-0813-a6207b9f31b3.

NADACE TEREZY MAXOVÉ DĚTEM. *Podpora vztahu dítěte v dětském domově s jeho rodinou*. [online]. 2006 [cit. 2024-12-07]. Dostupné z: https://nadaceterzymaxove.cz/wp-content/uploads/2023/11/Metodika_Podpora_vztahu_ditete_v_detskem_domove_s_jeho_rodinou.pdf.

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. Dětské domovy se školou. In: *Národní pedagogický institut české republiky* [online]. 2024 [cit. 2024-10-28]. Dostupné z: <https://poradenstvi.npi.cz/detske-domovy-se-skolou>.

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. Dětské domovy. In: *Národní pedagogický institut české republiky* [online]. 2024 [cit. 2024-10-29]. Dostupné z: <https://poradenstvi.npi.cz/detske-domovy>.

SKP CENTRUM. Dům na půli cesty. In: *SKP centrum* [online]. 2017 [cit. 2024-11-24]. Dostupné z: <https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/dum-na-puli-cesty>.

Statistický informační systém Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. StatIS MŠMT. [cit. 2024-12-18]. Dostupné z: <https://statis.msmt.gov.cz/data/>.

ŠANCE DĚTEM. Výchovný ústav. In: *Šance dětem* [online]. 2024 [cit. 2024-10-28]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/slovník/vychovny-ustav>.

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zaopatřovací příspěvek opakující se*. [online]. [cit. 2024-11-29]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zaopatrovaci-prispevek-opakujici-se1>.

VAN IJZENDOORN, Marinus et al. *Children in Institutional Care: Delayed Development and Resilience*. [online]. 2011 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4130248/pdf/nihms259203.pdf>.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Standardy péče o ohrožené děti a jejich rodiny*. Brno. KVOP [online]. 2013 [cit. 2024-12-02]. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/uploadsimport/ochrana_osob/ZARIZENI/Ustavni_vychova/Standardy_pece_o_ohrozene_deti_WEB.pdf.

Zákon č. 109/2002 Sb., Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. 2002 [cit. 2024-10-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.

Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Zákony pro lidi* [online]. 2003 [cit.2024-10-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>.

Zákon č. 363/2021 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Zákony pro lidi* [online]. 2021 [cit.2024-12-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-363>.

Zákon č. 563/2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. 2004 [cit.2024-11-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>.

Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi* [online]. 2012 [cit.2024-10-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=obcansky+zakonnik>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A Dotazník	87
--------------------------	----

PŘÍLOHA A: Dotazník

Vážení,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění krátkého dotazníku, který je součástí mé diplomové práce, která je zaměřena na život dětí v dětském domově. Cílem výzkumu je zjistit, jak se dětem žije v dětském domově. Vaše odpovědi jsou pro mě velmi cenné a budou použity pouze pro účely diplomové práce. Dotazník je zcela anonymní a jeho vyplnění Vám zabere jen pár minut. Předem děkuji za Vaši ochotu a spolupráci.

1) Pohlaví:

- a. Dívka
- b. Chlapec

2) Kolik je ti let?

- a. 11-13 let
- b. 14-15 let

3) Jak dlouho žiješ v dětském domově?

- a. Méně než půl roku
- b. 6-12 měsíců
- c. 1-2 roky
- d. 3-4 roky
- e. 5 a více let

4) Jak se cítíš v dětském domově?

- a. Velmi dobře
- b. Dobře
- c. Neutrálně
- d. Spíše špatně
- e. Velmi špatně

5) Co se ti v dětském domově nejvíce líbí? (více možností)

- a. Pocit bezpečí a stabilita
- b. Vztahy s ostatními dětmi

- c. Vztahy s vychovateli
- d. Denní režim
- e. Volnočasové aktivity
- f. Získání praktických dovedností
- g. Podpora při vzdělávání

6) Co ti v dětském domově nejvíce schází? (více možností)

- a. Rodina
- b. Soukromí
- c. Volný čas
- d. Pozornost vychovatelů
- e. Porozumění
- f. Větší míra zapojení do rozhodování o konkrétních věcech
- g. Individuální přístup

7) Jaké máš vztahy s vychovateli?

- a. Velmi dobré – dostatečně se mi věnují a mohu se na ně s čímkoli obrátit
- b. Spíše dobré – rozumíme si, ale někdy máme neshody
- c. Neutrální – moc se s nimi nebavím
- d. Spíše špatné – nerozumíme si, moc se mi nevěnují
- e. Velmi špatné – máme mezi sebou konflikty

8) Jaké máš vztahy s ostatními dětmi z rodinné skupiny?

- a. Velmi dobré – se všemi si rozumím, jsme kamarádi, vzájemně si pomáháme
- b. Spíše dobré – rozumíme si, ale občas mezi sebou máme konflikty
- c. Neutrální – s nikým se moc nebavím
- d. Spíše špatné – s ostatními si nerozumím, máme mezi sebou problémy
- e. Velmi špatné – cítím se sám

9) Máš v dětském domově někoho, komu věříš a svěřuješ se mu se svými problémy?

- a. Ano, vychovateli
- b. Ano, jinému zaměstnanci (uved' kterému)
- c. Ano, kamarádovi
- d. Nemám nikoho, komu věřím a mohl bych se svěřit

10) Jak často jsi v kontaktu s biologickou rodinou?

- a. Velmi často (minimálně jednou týdně)
- b. Občas (několikrát do měsíce)
- c. Málokdy (párkrát ročně)
- d. Velmi málo (maximálně dvakrát do roka)
- e. Vůbec nejsme v kontaktu

11) Jakou formou kontakt s rodinou nejčastěji probíhá?

- a. Osobní setkání
- b. Telefonicky (hovor, SMS)
- c. Přes sociální sítě
- d. Email
- e. Dopis

12) Vyhovuje ti míra kontaktu s rodinou?

- a. Ano, takto je to ideální
- b. S rodinou bych si přál být v kontaktu více
- c. S rodinou bych si přál být v kontaktu méně
- d. Nechci být s rodinou v kontaktu
- e. Nevím

13) Jak vnímáš denní režim domova?

- a. Strukturovaný režim dne mi poskytuje předvídatelné a stabilní prostředí
- b. Denní režim hodnotím kladně, ale někdy mi chybí spontánnost
- c. Denní režim domova mě omezuje a chybí mi pocit svobody

14) Co bys na denním režimu chtěl změnit?

- a. Mít více osobního volna
- b. Mít méně povinností
- c. Změnit časy jednotlivých aktivit
- d. Nic bych neměnil

15) Jak vnímáš pravidla dětského domova?

- a. Pravidla mi dávají pocit jistoty a bezpečí
- b. Některá pravidla jsou omezující, ale chápu je
- c. Pravidla jsou velmi přísná
- d. Pravidla mi přijdou zbytečná

16) Cítíš se pobytem v dětském domově nějak omezen?

- a. Ano, hodně
- b. Spíše ano
- c. Nevím
- d. Spíše ne
- e. Necítím se omezován

17) V jaké oblasti si přijdeš nejvíce omezován?

- a. V časovém harmonogramu – musím dodržovat časový harmonogram jednotlivých aktivit (budíček, školní, příprava, večerka, ...)
- b. Volnost pohybu – musím hlásit vycházky a dodržovat čas příchodu
- c. V omezeném používání digitálních zařízení (PC, tablet, televize, ...)
- d. V kontaktu s rodinou a přáteli
- e. V nedostatku soukromí
- f. V dodržování a plnění povinností (školní příprava, úklid a jiné povinné aktivity)
- g. Nepřijdu si omezován

18) Máš dostatek volného času během dne?

- a. Ano, mám
- b. Spíše mám, ale někdy bych ho chtěl mít více
- c. Nevím
- d. Spíše ne
- e. Rozhodně nemám dostatek volného času

19) Jak na tebe působí materiální prostředí dětského domova?

- a. Po materiální stránce mi nic neschází, máme více než potřebujeme
- b. V tomto prostředí se mi žije dobře, ale mám nějaké drobné výtky
- c. V tomto prostředí se necítím komfortně, prostředí domova se mi nelíbí

20) Setkal ses někdy s předsudky nebo narážkami na to, že žiješ v dětském domově?

- a. Velmi často
- b. Často
- c. Občas
- d. Moc často ne
- e. Nikdy

21) Jaké dovednosti nebo znalosti, které si osvojuješ v DD považuješ za nejvíce užitečné do samostatného života? (zaškrtni max. 3 možnosti)

- a. Finanční gramotnost (hospodaření s penězi)
- b. Praktické dovednosti (vaření, uklízení, ...)
- c. Plánovat a organizovat čas
- d. Být zodpovědný a samostatný
- e. Schopnost řešit problémy
- f. Komunikovat
- g. Orientace v administrativních úkonech (úřady, smlouvy)
- h. Navazovat vztahy s ostatními
- i. Mít kladný vztah k práci
- j. Tolerovat ostatní lidi
- k. Znalost svých práv a povinností

22) Co ti v přípravě na vstup do samostatného života nejvíce chybí?

- a. Finanční gramotnost (hospodaření s penězi)
- b. Praktické dovednosti (vaření, uklízení, ...)
- c. Plánovat a organizovat čas
- d. Být zodpovědný a samostatný
- e. Schopnost řešit problémy
- f. Orientace v administrativních úkonech (úřady, smlouvy)
- g. Znalosti o právních záležitostech